

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Μαρία Γαβριηλίδου , Γλωσσολόγος, Ερευνήτρια του Ι.Ε.Λ. Παναγιώτα Λαμπροπούλου , Γλωσσολόγος, Ερευνήτρια του Ι.Ε.Λ. Κωνσταντίνος Αγγελάκος , Λέκτορας του Ιονίου Πανεπιστημίου
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Στυλιανή Βέργη , Επίκουρη Καθηγήτρια του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Αριστείδης Δουλαβέρας , Σχολικός Σύμβουλος Ιωάννης Δασκαλόπουλος , Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Ευαγγελία Βαρέση , Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Χριστίνα Αργυροπούλου , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Μαρία Νικηφοράκη , Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Νικόλαος Κληρονόμος , Ζωγράφος
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Στη συγγραφή του πρώτου μέρους (1/3) έλαβε μέρος
ο **Παναγιώτης Εμμανουηλίδης**, Φιλόλογος.

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α: «Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»	
Πράξη με τίτλο:	ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ Δημήτριος Γ. Βλάχος Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ. Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
	«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»
	Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
	Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου Γεώργιος Κ. Παληός Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
	Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΜΑΡΙΑ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΓΓΕΛΑΚΟΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Πρόλογος

Το Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής για τις τρεις τάξεις του γυμνασίου περιλαμβάνει περίπου 15.000 λέξεις του σύγχρονου νεοελληνικού λεξιλογίου και στοχεύει να δώσει στους μαθητές και στις μαθήτριες πληροφορίες για την ορθογραφία και τη σημασία των λέξεων, αλλά και για τα βασικά γραμματικά τους χαρακτηριστικά.

Η οργάνωση των λημμάτων στοχεύει στην ανάδειξη της δημιουργικής διάστασης της γλώσσας, ώστε να γίνουν αντιληπτές οι σχέσεις μεταξύ των λέξεων, δηλαδή οι τρόποι με τους οποίους μια μορφή ή μια σημασία προκύπτει από μια άλλη. Για τον λόγο αυτό, οι λέξεις έχουν οργανωθεί σε **οικογένειες**, τα «μέλη» των οποίων συνδέονται με σχέσεις παραγωγής. Έτσι, οι λέξεις **αρχή, αρχίζω, αρχικός** και **αρχικά** αποτελούν μια οικογένεια. Σε κάθε οικογένεια υπάρχει το **βασικό λήμμα**, το οποίο ερμηνεύεται πλήρως. Με βάση αυτό, ερμηνεύονται τα υπόλοιπα «μέλη» της οικογένειας, τα **ενδολήμματα**.

Στο κυρίως σώμα του λεξικού, τα λήμματα ταξινομούνται αλφαβητικά σύμφωνα με το **βασικό λήμμα**. Ωστόσο, στο πλάι κάθε σελίδας υπάρχει ευρετήριο όπου παρουσιάζονται αλφαβητικά **όλες οι λέξεις** (βασικά λήμματα και ενδολήμματα). Το ευρετήριο αυτό περιλαμβάνει και παλαιότερους τρόπους γραφής, συχνούς αλλά λανθασμένους τύπους (οι οποίοι σημαδεύονται με αστερίσκο *), καθώς και δύσκολους κλιτικούς τύπους. Με αυτόν τον τρόπο, από το ευρετήριο μπορεί κανείς να βρει σε ποιο βασικό λήμμα ανήκει ο τύπος που αναζητά.

Τα **Παραρτήματα** περιλαμβάνουν πίνακα αριθμητικών, κύρια ονόματα και τοπωνύμια.

Το λεξικό ακολουθεί την ορθογραφία που προτείνεται από τη Νεοελληνική Γραμματική (αναπροσαρμογή της Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη) και το Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη.

Ένα λεξικό από τη φύση του απαιτεί καλά οργανωμένη και συντονισμένη συλλογική δουλειά. Πέρα από τη συντακτική ομάδα, πολύτιμη βοήθεια στη σύνταξη και διόρθωση του λεξικού προσέφεραν οι συνεργάτες μας **Βούλα Γιούλη, Πασχαλία Πατσαλά, Χρύσα Μουσιδου, Γεωργία Κουτσούγερα, Κώστας Νίταρης, Χριστίνα Θεοχαροπούλου και Έφη Λάμπρου**.

Είναι η πρώτη φορά που εισάγεται ερμηνευτικό λεξικό στα σχολεία της χώρας μας. Η λεξικογραφική δουλειά είναι πρόκληση από μόνη της, γίνεται όμως εξαιρετικά ενδιαφέρουσα όταν το αποτέλεσμα της, δηλαδή το λεξικό, απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες του γυμνασίου. Ο στόχος μας είναι να αποκτήσουν οι μαθητές το δικό τους λεξικό αναφοράς. Ελπίζουμε να έχουμε κάνει ένα σημαντικό πρώτο βήμα σε αυτή την κατεύθυνση.

Η συντακτική ομάδα

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ

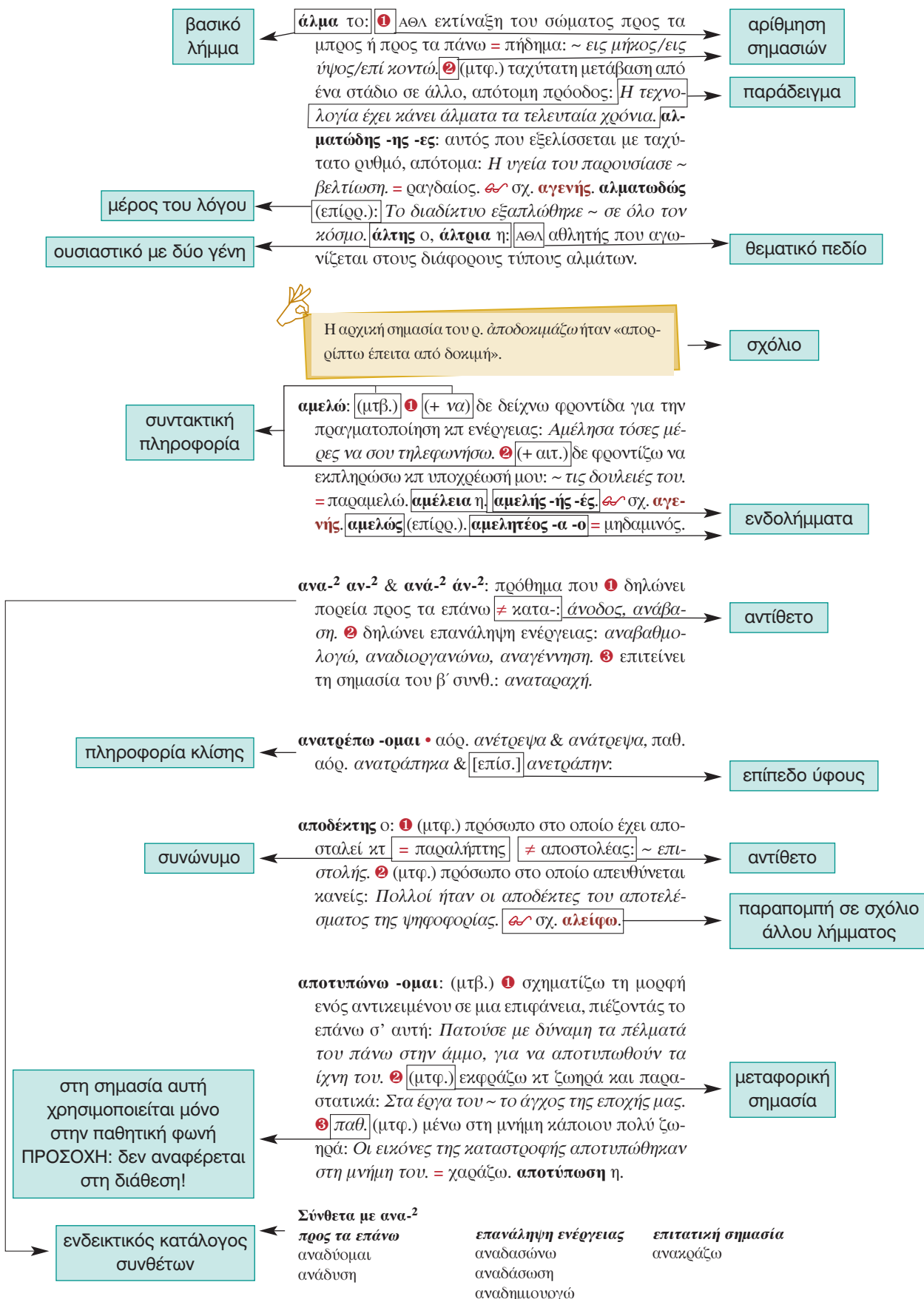
ΑΘΛ	αθλητισμός
ΑΝΑΤ	ανατομία
ΑΡΧΙΤ	αρχιτεκτονική
ΑΣΤΡΟΛ	αστρολογία
ΑΣΤΡΟΝ	αστρονομία
ΒΙΟΛ	βιολογία
ΓΕΩΓΡ	γεωγραφία
ΓΕΩΛ	γεωλογία
ΓΕΩΜ	γεωμετρία
ΓΛΩΣΣ	γλώσσα, γλωσσολογία
ΕΚΚΛ	εκκλησία, εκκλησιαστικός
ΖΩΟΛ	ζωολογία
ΗΛΕΚΤΡΟΛ	ηλεκτρολογία
ΘΡΗΣΚ	θρησκεία, θρησκευτικός
ΙΑΤΡ	ιατρική
ΙΣΤ	ιστορία
ΛΟΓ	λογική
ΜΑΘ	μαθηματικά
ΜΗΧΑΝ	μηχανολογία
ΜΟΥΣ	μουσική
ΜΥΘΟΛ	μυθολογία
ΝΟΜ	νομική
ΟΙΚΟΝ	οικονομία
ΠΛΗΡΟΦ	πληροφορική
ΠΟΛ	πολιτική
ΣΤΡΑΤ	στρατιωτικός
ΤΕΧΝΟΛ	τεχνολογία
ΦΙΛΟΛ	φιλόλογος, φιλολογικός
ΦΙΛΟΣ	φιλοσοφία
ΦΥΣ	φυσική
ΧΗΜ	χημεία
ΨΥΧΟΛ	ψυχολογία

ΕΠΙΠΕΔΑ ΥΦΟΥΣ – ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

[ειρων.]	ειρωνικός
[επίσ.]	επίσημος
[κακόσ.]	κακόσημος, που έχει πάρει αρνητική σημασία
[λαϊκ.]	λαϊκός
[λόγ.]	λόγιος
[λογοτ.]	λογοτεχνικός
[μειωτ.]	μειωτικός
[οικ.]	οικείος
[παρωχ.]	παρωχημένος, παλαιότερος
[προφ.]	προφορικός
[υβρ.]	υβριστικός
[χαϊδ.]	χαϊδευτικός

ΛΟΙΠΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ

αγγλ.	αγγλικός	μόρ.	μόριο
ΑΕ	αρχαιοελληνικός	μπα.	μετοχή παθητικού αορίστου
α' συνθ.	πρώτο συνθετικό	μπε.	μετοχή παθητικού ενεστώτα
αιγυπτ.	αιγυπτιακός	μππ.	μετοχή παθητικού παρακειμένου
αιτ.	αιτιατική	μσν.	μεσαιωνικός
άκλ.	άκλιτος	μτβ.	μεταβατικός
αμτβ.	αμετάβατος	μτγν.	μεταγενέστερος
ανατ.	ανατολικός	μτφ.	μεταφορικός
αναφ.	αναφορικός	μτφρδ.	μεταφραστικό δάνειο
άνθρ.	άνθρωπος	μτχ.	μετοχή
αντικ.	αντικείμενο	νότ.	νότιος
αντων.	αντωνυμία	NE	νεοελληνικός, νεοελληνική γλώσσα
αόρ.	αόριστος	ον.	ονομαστική
απαρ.	απαρέμφατο	ορθογρ.	ορθογραφία, ορθογραφικός
απρὸς.	απρόσωπο ρήμα	οριστ.	οριστικός
αρνητ.	αρνητικός	ουδ.	ουδέτερος
αρσ.	αρσενικός	ουσ.	ουσιαστικός
αρχ.	αρχαίος	π.χ.	παραδείγματος χάριν
αφηρ.	αφηρημένος	παθ.	παθητική φωνή (όχι διάθεση!)
β' συνθ.	δεύτερο συνθετικό	παράλλ. αντικ.	παράλειψη αντικειμένου
βόρ.	βόρειος	πληθ.	πληθυντικός αριθμός
γαλλ.	γαλλικός	πρβ.	παράβαλε
γεν.	γενική	πργ.	πράγμα
γενικ.	γενικότερα	πρκ.	παρακείμενος
γερμ.	γερμανικός	πρόθ.	πρόθεση
δεικτ.	δεικτικός	πρόσ.	πρόσωπο
δηλ.	δηλαδή	προστ.	προστακτική
διαφ.	διαφορετικός	προσωπ.	προσωπικός
δοτ.	δοτική	πρότ.	πρόταση
δυτ.	δυτικός	πρτ.	παρατατικός
ειδικ.	ειδικότερα	ρ.	ρήμα
έκφρ.	έκφραση	σημ.	σημασία
Ελλ.	Ελλάδα	σημδ.	σημασιολογικό δάνειο
ελλ.	ελληνικός	σπάν.	σπάνιος
έλνστ.	έλληνοιστικός	στερητ.	στερητικό
εν.	ενικός αριθμός	συγκρ.	συγκριτικός βαθμός
ενεργ.	ενεργητικός	σύνδ.	σύνδεσμος
ενστ.	ενεστώτας	συνεκδ.	συνεκδοχικά
επέκτ.	επέκταση	συνήθ.	συνήθως
επίθ.	επίθετο	συχν.	συχνά
επίρρ.	επίρρημα	σχ.	σχόλιο
επιφ.	επιφώνημα, επιφωνηματικός	τ.	τύπος
ερωτημ.	ερωτηματικός	τουρκ.	τουρκικός
θ.	θέμα	υπερθ.	υπερθετικός βαθμός
θηλ.	θηλυκός	υπερσ.	υπερσυντέλικος
ιδ.	ιδίως	υποκορ.	υποκοριστικό
ιταλ.	ιταλικός	υποτ.	υποτακτική
κ.ά.	και άλλα	χρον.	χρονικός
καταχρ.	καταχρηστικός		
κατηγ.	κατηγορούμενο	&	συνδέει δύο τύπους
κλητ.	κλητική	~	στη θέση του νοείται τύπος του λήμματος
κπ	κάποιος	<	στη θέση του βρίσκεται στα αριστερά του
κτ	κάτι		η λέξη που βρίσκεται στα αριστερά του
κτλ.	και τα λοιπά		προέρχεται από τη λέξη που βρίσκεται
κυρ.	κυρίως		στα δεξιά του
κυριολ.	κυριολεκτικός	+	ενώνει τα συνθετικά μέρη μιας σύνθετης
λ.	λέξη		λέξης
λατ.	λατινικός	=	συνώνυμο
λόγ.	λόγιος	≠	αντίθετο
μέλλ.	μέλλοντας	≈	βλ.

Α - αν·¹ ανα·¹ & ά- άν·¹ ανά·¹: στερητικό πρόθημα που δηλώνει ❶ το αντίθετο από αυτό που εκφράζει το β' συνθ.: άκακος. ❷ την απουσία αυτού που εκφράζει το β' συνθ.: ανελευθερία. κατάλογο σελ. 10.

άβατος -η -ο: αυτός στον οποίο δεν μπορεί κπ να περάσει ή να περπατήσει: Από αυτό το σημείο το μονοπάτι γίνεται ~ λόγω της πυκνής βλάστησης. **άβατο** το: εκκλησιασμός που απαγορεύει την είσοδο γυναικών στο Άγιο Όρος.

Από το στερητ. ά + βατός < βαίνω «προχωρώ».

αβρός -ή -ό: ❶ αυτός που έχει ευγενικούς τρόπους ≠ αγνής = λεπτός, ευγενής: Είναι πάντα ~ με τις γυναίκες. ❷ αυτός που έχει ως γνώρισμα τη λεπτότητα: ~ χέρι = απαλός ≠ τραχύς, σκληρός. **αβρά** (επίρρ.). **αβρότητα** η = αβροφροσύνη.

άβυσσος η: ❶ έκταση 2.000 έως 6.000 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. ❷ απότομο και βαθύ χάσμα του εδάφους: Αντικρίσαμε με τρόπο μια άβυσσο. = βάραθρο. ❸ (μτφ.) για τελείως διαφορετικές αντιλήψεις: Μας χωρίζει ~. = χάος. **αβυσσαλέος -α -ο. αβυσσαλέα** (επίρρ.).

Από το ΑΕ επίθ. άβυσσος (στερητ. ά + βυσσός, ποιητικός τ. του ουσ. βυθός) «αυτός που δεν έχει βυθό».

αγαθός -ή -ό: ❶ αυτός που τον διακρίνει καλοσύνη = άκακος, καλός ≠ κακός, πονηρός, πανούργος. ❷ (κακός.) αυτός που τον διακρίνει αφέλεια: Είναι λίγο ~, πιστεύει ό,τι του πουν. = αφελής. **αγαθά** (επίρρ.). **αγαθό** το: ❶ συνήθ. πληθ. ό,τι ικανοποιεί γενικά τις ανθρώπινες ανάγκες: Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει στη διάθεσή του πολλά ~. ❷ φίλος ≠ κακό κάθε αξία που κατέχει ύψιστη θέση στην ατομική ή κοινωνική ζωή: Η ελευθερία είναι ένα από τα μεγαλύτερα ~. **αγαθότητα** η. **αγαθοσύνη** η.

αγαλλίαση η: μεγάλη και έντονη χαρά = ευχαρίστηση: Όταν την είδε, αισθάνθηκε ~. **αγάλλομαι & αγαλλιάζω** (αμτβ.): νιώθω αγαλλίαση.

άγαλμα το: ❶ τρισδιάστατο ομοίωμα ολόσωμης μορφής ανθρώπου ή ζώου: Ο Ερμής του Πραξιτέλη είναι αξιοθαύμαστο ~. ❷ (μτφ.) ακίνητος και αμίλητος από έκπληξη: Μόλις το άκουσα, έμεινα ~. = άναυδος, εμβρόντητος. **αγαλμάτινος -η -ο:** αυτός που αναφέρεται σε ή μοιάζει με άγαλμα: ~ ομοίωμα / κορμί. **αγαλματένιος -η -ο:** αυτός που μοιάζει με άγαλμα. **αγαλματίδιο** το = ειδώλιο.

Από το ΑΕ ρ. άγάλλομαι «είμαι ευχαριστημένος».

αγανακτώ & αγαναχτώ • μππ. **αγανακτισμένος & -χτισμένος:** (αμτβ.) θυμώνω πολύ για κτ άδικο, προσβλητικό ή ανυπόφορο = εκνευρίζομαι, εξοργίζομαι: Αγανάκτησαν όλοι με την αγένειά του.

αγανάκτηση & αγανάχτηση η = θυμός, οργή. **αγάπη** η: ❶ συναίσθημα συμπάθειας, φιλίας, στοργής ή ενδιαφέροντος για κπ ή κτ ≠ μίσος, έχθρα, αντιπάθεια. ❷ το ερωτικό συναίσθημα = έρωτας. ❸ έντονο ενδιαφέρον για κπ δραστηριότητα που μας ευχαριστεί: ~ για τη μουσική.

αγαπώ & -άω -ιέμαι: (μτβ. & με παράλ. αντικ.) αισθάνομαι αγάπη ≠ μισώ: Πιο πολύ αγαπούσε το στερνοπαίδι του. Το αγαπημένο μου σπορ είναι το κολύμπι. **αγαπητός -ή -ό:** αυτός που τον αγαπάνε όλοι. **αγαπητικός** ο, **-ιά** η: [παρωχ.] πρόσωπο που έχει ερωτική σχέση με κπ. **αγαπησιάρης -α -ικο:** αυτός που είναι τρυφερός και εκδηλωτικός. **αγαπησιάρικα** (επίρρ.).

αγγείο¹ το: στην αρχαιότητα, δοχείο φορητό: μελανόμορφο/ερυθρόμορφο ~.

αγγείο² το: πολύ λεπτός σωλήνας του σώματος ανθρώπων και ζώων, που μεταφέρει το αίμα: αιμοφόρο ~.

αγγελία η: σύντομο δημοσίευμα στον Τύπο που γνωστοποιεί ένα γεγονός, την προσφορά ή τη ζήτηση ενός πράγματος ή μιας υπηρεσίας: Συγχαρητήρια! Διάβασα στις μικρές ~ ότι παντρεύεσαι. Έβαλα ~ για να πουλήσω το αυτοκίνητό μου. σχ. **άγγελος**.

αγγελιοφόρος & αγγελιαφόρος ο: πρόσωπο που φέρνει ειδήσεις: Ο ~ παρέδωσε το μήνυμα. = [επίσ.] άγγελος. σχ. **άγγελος**.

άγγελος ο: ❶ ΘΡΗΣΚ επουράνιο άνλο ον που εκτελεί τη βούληση του Θεού. ❷ (μτφ.) καλός και πονόψυχος άνθρωπος: Η νοσοκόμα αυτή είναι ένας ~ - μου συμπαράσταθηκε πολύ. ❸ (μτφ.) εξαιρετικά όμορφος: Είναι πανέμορφη, ~ σωστός! ❹ [επίσ.] πρόσωπο που φέρνει ειδήσεις: ~ καλών ειδήσεων = αγγελιοφόρος. **αγγελικός -ή -ό. αγγελικά** (επίρρ.).

Από τη λ. άγγελος της ΑΕ (με αρχική σημασία «αυτός που μεταφέρει ειδήσεις») παράγεται η λ. **άγγελλω** («φέρνω ειδήση»). Από την τελευταία προέκυψε η ειδικότερη σημασία «αυτός που μεταφέρει και εκτελεί τη θέληση του Θεού», και από αυτήν, η μτφ. σημασία, στην οποία τα χαρακτηριστικά των αγγέλων (ωραία μορφή, καλοσύνη κτλ.) χρησιμοποιούνται για χαρακτηρισμό ανθρώπων (σημ. 2 και 3 του λήμματος **άγγελος**). Στη ΝΕ, με τη σημ. 1 συνδέονται τα **αγγελικός, αγγελικά, αγγελάι** κτλ., ενώ με τη σημ. 4 τα **αγγελιοφόρος, αγγελητήριο, αγγελία, άγγεμμα** κτλ.

α-
ά- → α-
αβαθής → α-
αβαθός → α-
αβασάνιστα → α-
αβασάνιστος → α-
αβασίλευτος → α-
αβάσιμα → α-
αβάσιμος → α-
αβάσταχτα → α-
αβάσταχτος → α-
άβατο → άβατος
άβατος
αβάφτιστος → α-
άβγαλτος → α-
*αβγό → αυγό
αβέβαια → α-
αβέβαιος → α-
αβεβαιότητα → α-
αβίαστα → α-
αβίαστος → α-
αβιταμίνωση → α-
αβιώτος → α-
αβλαβής → α-
αβλαβώς → α-
αβοήτητα → α-
αβοήθητος → α-
άβολα → α-
άβολος → α-
άβουλα → α-
αβουλία → α-
άβουλος → α-
αβρά → αβρός
άβραστος → α-
άβρεχτος → α-
αβρός
αβρότητα → αβρός
αβυσσαλέα → άβυσσος
αβυσσαλέος → άβυσσος
άβυσσος
αγαθά → αγαθός
αγαθό → αγαθός
αγαθοποιός → ποιώ
αγαθός
αγαθοσύνη → αγαθός
αγαθότητα → αγαθός
αγαθοφέρνω → σχ. φέρνω
αγαλλιάζω → αγαλλίαση
αγαλλίαση
αγάλλομαι → αγαλλίαση
άγαλμα
αγαλματένιος → άγαλμα
αγαλματίδιο → άγαλμα
αγαλμάτινος → άγαλμα
άγαμος → α-
αγανάκτηση → αγανακτώ
αγανακτώ
αγαναχτώ → αγανακτώ
αγάπη
αγαπησιάρης → αγάπη
αγαπησιάρικα → αγάπη
αγαπητικιά → αγάπη
αγαπητικός → αγάπη
αγαπητός → αγάπη
αγαπώ → αγάπη
αγαπώ → αγάπη
αγγειοπλάστης → σχ. πλάθω
αγγελία
αγγελιαφόρος → αγγελιοφόρος
αγγελος
αγγελικά → άγγελος
αγγελικός → άγγελος
αγγελιοφόρος
άγγελος

ΛΗΜΜΑΤΑ ΜΕ Α- ΣΤΕΡΗΤΙΚΟ

αβαθής	αδιάφνευτος	άμαχος	ανοργάνωτα	ασυγκίνητα
αβαθώς	αδικαιολόγητα	άμεμπτα	ανοργάνωτος	ασυγκίνητος
αβασάνιστα	αδικαιολόγητος	άμεμπτος	ανόρεχτα	ασυγκώρητα
αβασάνιστος	αδιόρατος	αμετάβλητος	ανόρεχτος	ασυγκώρητος
αβασίλειυτος	αδίστακτα	αμετανόητος	άνοστος	ασυμβίβαστα
αβάσιμα	αδίστακτος	αμετάπειστος	ανύπαρκτος	ασυμβίβαστος
αβάσιμος	αδίσταχτα	αμίλητος	ανυπολόγιμος	ασύμμετρα
αβάσταχτα	αδίσταχτος	άμοιρος	ανυτόμονα	ασύμμετρος
αβάσταχτος	αδόκιμα	άμυαλος	ανυτόμονος	ασύμφωνος
αβάφτιστος	αδόκιμος	αμύητος	ανύποπτα	ασυνεπής
αβγάλτος	άδολα	ανακόλουθος	ανύποπτος	ασυνεπώς
αβέβαια	άδολος	ανακριβής	ανυπόφορα	άτοκα
αβέβαιος	αδόμητος	ανάλατος	ανυπόφορος	άτοκος
αβίαστα	αδούλωτος	αναμάρτητος	ανυποψίαστα	άυλος
αβίαστος	αζήγητος	αναμφίβολος	ανυποψίαστος	άυπνος
αβίωτος	αζύγιος	αναμφισβήτητος	ανώριμα	αφάγωτος
αβλαβής	αζύγιος	αναμφισβήτητος	ανώριμος	άφθαρτος
αβλαβώς	αήττητος	αναμικροβήτητος	αξέχαστα	αχαλίνωτα
αβοήθητα	άηχος	αναμικροβήτητος	αξέχαστος	αχαλίνωτος
αβοήθητος	άθελα	αναμικροβήτητος	άσπλος	άχαρρα
άβολα	αθέλητος	αναμικροβήτητος	αόρατος	άχαρος
άβολος	αθέμιτα	αναμικροβήτητος	άοσμος	αχόρταγα
άβουλα	αθέμιτος	αναμικροβήτητος	απάνθρωπος	αχόρταγος
άβουλος	άθεος	αναμικροβήτητος	απαράβατα	άχτιστος
άβραστος	αθεράπνευτος	αναμικροβήτητος	απαράβατος	απουσία
άβρεχτος	αθεώρητος	αναμικροβήτητος	απαράβιαστος	αβεβαιότητα
άγαμος	αθόρυβος	αναμικροβήτητος	απαράδεκτα	αβιταμίνωση
άγέλαστος	άθραυστος	αναμικροβήτητος	απαράδεκτος	αβουλία
άγέννητος	άθρησκος	αναμικροβήτητος	απαράλλακτα	αγνωμοσύνη
άγέρσατος	ακαθάριοςτος	αναμικροβήτητος	απαράλλακτος	αδιαφάνεια
άγευστος	ακάθαρτος	αναμικροβήτητος	απαρηγόρητα	αζημίωτο
αγιάτρευτος	ακαθόριοςτος	αναμικροβήτητος	απαρηγόρητος	αθεϊσμός
αγίνωτος	άκαυρος	αναμικροβήτητος	απειθαρχα	αθεϊστής
άγλυκος	άκαμπτα	αναμικροβήτητος	απειθαρχος	ακαθαροσία
αγνώμονας	άκαμπτος	αναμικροβήτητος	απειθαρχώ	ακαμψία
αγνώριστος	ακανόνιστος	αναμικροβήτητος	απέραντος	αλάθητο
αγροάμματος	άκαρπος	αναμικροβήτητος	απερίγραπτος	αμάθεια
άγραφος	ακατάβλητα	αναμικροβήτητος	απεριόριστος	αναβροχία
άγραφτος	ακατάβλητος	αναμικροβήτητος	απίστευτα	ανακολουθία
αγύμναστος	ακατάδεκτος	αναμικροβήτητος	απίστευτος	ανακριβία
αδάμαστος	ακατάδεχτος	αναμικροβήτητος	άπιστος	αναντιστοιχία
αδέξια	ακατάληπτα	αναμικροβήτητος	απλήρωτος	αναξιοπρέπεια
αδέξιος	ακατάληπτος	αναμικροβήτητος	άπληστα	αναποφασιστικότητα
αδέσμευτος	ακαταμάχητος	αναμικροβήτητος	άπληστος	ανασφάλεια
άδετος	ακατανίκητος	αναμικροβήτητος	άπλυτος	ανεμελιά
αδημιούργητος	ακατανόητος	αναμικροβήτητος	απολίτιος	ανενημιότητα
αδημοσίευτος	ακατάπαυστος	αναμικροβήτητος	απονήρευτα	ανεπάρκεια
αδιάβατος	ακαταπρόλητος	αναμικροβήτητος	απονήρευτος	ανευθυνότητα
αδιάβλητα	ακατοίκητος	αναμικροβήτητος	απρόβλεπτος	ανικανότητα
αδιάβλητος	ακατονόμαστος	αναμικροβήτητος	απροσδόκητος	ανισότητα
αδιάβροχο	ακατόρθωτος	αναμικροβήτητος	απρόσεκτα	ανοργανωσιά
αδιάβροχος	άκεφος	αναμικροβήτητος	απρόσεκτος	ανορεξία
αδιαίρετο	ακήρυκτος	αναμικροβήτητος	απρόσεχτα	ανοριμότητα
αδιαίρετος	ακήρυχτος	αναμικροβήτητος	απρόσεχτος	απανθρωπία
αδιάλειπτος	ακίνδυνος	αναμικροβήτητος	άρρυθμα	απειθαρχία
αδιαλείπτως	άκληρος	αναμικροβήτητος	άρρυθμος	απεραντοσύνη
αδιάλυτος	ακλόνητος	αναμικροβήτητος	ασαφής	απιστία
αδιαμαρτύρητα	ακοινώνητος	αναμικροβήτητος	ασαφώς	απληστοσία
αδιανόητος	ακούνητος	αναμικροβήτητος	άσμενα	άπλυσια
αδιάντροπα	ακούραστος	αναμικροβήτητος	άσεμνος	απροσεξία
αδιάντροπος	άκριτα	αναμικροβήτητος	ασήκωτος	αρρυθμία
αδιάρρηκτα	άκριτος	αναμικροβήτητος	ασήμαντος	ασάφεια
αδιάρρηκτος	άκτιος	αναμικροβήτητος	άσημος	ασημαντικότητα
αδιάσειστα	άκτιος	αναμικροβήτητος	άσκοπα	ασάθεια
αδιάσειστος	άκτιος	αναμικροβήτητος	άσκοπος	ασυμμετρία
αδιάσπαστος	αλάνθαστα	αναμικροβήτητος	άσταθής	ασυμφωνία
αδιαφανής	αλάνθαστος	αναμικροβήτητος	άσταθώς	ασυνέπεια
αδιαφανώς	αλύπητα	αναμικροβήτητος	άστηρικτος	άπτηνία
αδιάφθορος	αμαθής	αναμικροβήτητος	άστηρικτος	αφθαροσία

αγγίζω -ομαι: (μτβ.) ❶ ακουμπώ κτ ή κτ με το χέρι: *Μην αγγίζετε τα εκθέματα του μουσείου!* ❷ γεύομαι, δοκιμάζω: *Μα ούτε που άγγιξες το φαγητό σου!* ❸ (μτφ.) συγκινώ: *Η μουσική του μας άγγιξε όλους.* **άγγιγμα** το.

αγέλη η: ομάδα από μεγάλα ζώα του ίδιου είδους (π.χ. άλογα, λύκοι), που ζουν, μετακινούνται ή βόσκουν ομαδικά: *Μια ~ λύκων επιτέθηκε στα πρόβατα.* = κοπάδι.

αγενής -ής -ές: αυτός που δεν έχει καλούς τρόπους = άξεστος ≠ ευγενής, ευγενικός: *Είναι τόσο ~, που δε λέει ούτε καλημέρα.* **αγενώς** (επίρρ.). **αγένεια** η: έλλειψη καλών τρόπων ≠ ευγένεια.

Η κλίση των επιθ. σε **-ής -ής -ές** είναι: γεν. -ούς, πλθ. ον. & αιτ. αρσ. & θηλ. -είς, ουδ. -ή, γεν. -ών. Τα παραθετικά τους σχηματίζονται σε -έστερος (συγκρ.) και -έστατος (υπερθ). Ανάλογη είναι και η κλίση των επιθ. σε **-ης -ης -ες**.

αγέρωχος -η -ο: ❶ αυτός που τον χαρακτηρίζει περηφάνια και επιβλητικότητα: ~ *ματιά.* ❷ (καταχρ.) αυτός που φέρεται υπεροπτικά = ακατάδεχτος, αλαζονικός: *Μας προσπέρασε με ύφος ~.* **αγέρωχα** (επίρρ.).

αγεφύρωτος -η -ο: αυτός που έχει με κτ άλλο αντίθεση τόσο μεγάλη, που είναι αδύνατο να ξεπεραστεί: *Τους χωρίζει χάσμα ~ στις απόψεις.*

αγιογραφία η: ❶ η τέχνη της απεικόνισης ιερών προσώπων ή θρησκευτικών σκηνών: *Σπουδάξει ~.* ❷ (συνεκδ.) ζωγραφική απεικόνιση με θρησκευτικό θέμα: *Εκκλησία με καταπληκτικές ~.* **αγιογράφος** ο, η. **αγιογράφηση** η.

άγιος -α & αγία -ο: ❶ ΘΡΗΣΚ (για πρόσ.) αυτός που έζησε ζωή αφιερωμένη στον Θεό και τιμάται από τη χριστιανική εκκλησία, καθώς και ο ναός που είναι αφιερωμένος σε αυτόν: η *Αγία Ειρήνη*. Ο *Άγιος Δημήτριος της Θεσσαλονίκης είναι λαμπρός ναός.* ❷ ΘΡΗΣΚ αυτός που σχετίζεται με τον Θεό και τους αγίους ή τη λατρεία τους: *οι Άγιοι Τόποι.* ❸ άνθρωπος που έζησε ή ζει σαν άγιος: *Η γιαγιά μου ήταν άγια γυναίκα.* = ευσεβής, ενάρετος. **άγια** (επίρρ.): πολύ καλά: ~ *έπραξες που τον έδιωξες, έτσι που σου φερόταν!* **καλά και ~:** πολύ καλά, λαμπρά. **αγιαζώ -ομαι** • αόρ. *αγίασα & [λαϊκ.] αγίασα:* ❶ (μτβ.) ευλογώ κτ ραντίζοντάς το με αγιασμένο νερό: *Τα Θεοφάνια ο παπάς αγίασε όλα τα σπίτια του χωριού.* **ο σκοπός αγιάζει τα μέσα:** αν ο σκοπός είναι υψη-

λός, δικαιολογείται η χρήση ακόμη και ανεπίτρεπτων μέσων. ❷ (αμτβ.) γίνομαι άγιος. **αγιασμός** ο: ❶ η ακολουθία με την οποία ο ιερέας αγιάζει το νερό, με το οποίο θα ραντίσει και θα ευλογήσει κτ ή κτ, και η αντίστοιχη τελετή: *Στην αρχή του σχολικού έτους γίνεται ~ στα σχολεία.* ❷ το αγιασμένο νερό = αγίασμα: *Έχει ~ σε ένα μπουκαλάκι.* **αγιότητα** η. **αγιοσύνη** η. **αγίασμα** το = αγιασμός (σημ. 2).

αγκάθι το: ❶ σκληρή μυτερή προεξοχή φυτού σαν βελόνα: *Τοιμήθηκε στ' αγκάθια της ακακίας.* **ξυπόλυτος στ' αγκάθια:** για όσους εκτίθενται σε κίνδυνο χωρίς προφυλάξεις. ❷ λεπτό και μυτερό κόκαλο ψαριού: *Μου στάθηκε ένα ~ στον λαϊμό.* **αγκαθωτός -ή -ό:** αυτός που είναι γεμάτος αγκάθια = ακανθώδης. **αγκάθινος & [επίσ.] ακανθίνος -η -ο:** αυτός που είναι φτιαγμένος από αγκάθια: *το ~ στεφάνι του Χριστού.* **ακανθώδης -ης -ες:** ❶ = αγκαθωτός. ❷ (μτφ.) αυτός που είναι πολύ δύσκολος και απαιτεί ιδιαίτερο χειρισμό: ~ *ζήτημα.* **σχ. αγενής.**

Από το ΑΕ *ἀκάνθιον*.

αγκαλιά η: ❶ χώρος ανάμεσα στον κορμό και τα λυγισμένα χέρια ενός ανθρώπου = στήθος, αγκάλη: *Έπεσε στην ~ μου.* ❷ σφιξίμο ή κλείσιμο στην αγκαλιά κτ: *Μας υποδέχτηκε με αγκαλιές και φιλία.* = αγκαλίασμα, εναγκαλισμός. ❸ ποσότητα ενός πράγματος που χωράει σε μια αγκαλιά: *Φέρε μια ~ ξύλα!* ❹ (ως επίρρ.) μαζί με, έχοντας στην αγκαλιά μου: *Κοιμάται ~ με την κούκλα της.* = αγκαλιαστά. **αγκαλιάζω -ομαι:** (μτβ.) ❶ βάζω κτ ή κτ στην αγκαλιά μου: *Αγκάλιασε το παιδί.* ❷ (μτφ.) περιβάλλω, τυλίγω: *Το αγιόκλημα ~ τον φράχτη.* ❸ (μτφ.) περιβάλλω με στοργή: *Όλο το χωριό αγκάλιασε τους πρόσφυγες.* **αγκάλιασμα** το. **αγκάλη** η = αγκαλιά (σημ. 1).

αγκύλη η: καθένα από τα σύμβολα [] που χρησιμοποιούνται σε ζεύγη και δηλώνουν διάφορες (γλωσσικές, μαθηματικές κτλ.) σχέσεις.

Από το ΑΕ επίθ. *ἀγκύλος* «γαμψός».

άγκυρα η: εξάρτημα πλοίου ή βάρκας σαν τεράστιο αγκίστρι που το ρίχνουν στον βυθό με αλυσίδα ή χοντρό σχοινί, για να κρατάει το πλεύσιμο στη θέση που είναι αραγμένο. **αγκυροβολώ:** (αμτβ.) ρίχνω την άγκυρα στον βυθό = αράζω. **αγκυροβόλημα** το & **αγκυροβόληση** η.

άγγιγμα → αγγίζω
αγγίζω
αγέλαστος → α-
αγέλη
αγένεια → αγενής
αγενής
αγέννητος → α-
αγενώς → αγενής
αγέραςτος → α-
αγέρωχα → αγέρωχος
αγέρωχος
άγευστος → α-
αγεφύρωτος
άγια → άγιος
αγιαζώ → άγιος
αγίασμα → άγιος
αγιασμός → άγιος
αγιατρευτός → α-
αγίνωτος → α-
αγιογράφηση → αγιογραφία
αγιογραφία
αγιογράφος → αγιογραφία
άγιος
αγιοσύνη → άγιος
αγιότητα → άγιος
αγκάθι
αγκάθινος → αγκάθι
αγκαθωτός → αγκάθι
αγκάλη → αγκαλιά
αγκαλιά
αγκαλιάζω → αγκαλιά
αγκάλιασμα → αγκαλιά
αγκύλη
άγκυρα
αγκυροβόλημα → άγκυρα
αγκυροβόληση → άγκυρα
αγκυροβολώ → άγκυρα

αγκώνας
αγκωνιά → αγκώνας
άγκυλος → α-
αγνά → αγνός
άγνοια → αγνοώ
αγνοούμενη → αγνοώ
αγνοούμενος → αγνοώ
αγνός
αγνόητα → αγνώ
αγνώ → αγνώ
αγνώμονας → α-
αγνώμοσύνη → α-
αγνώμοσύνη
αγνώμων → αγνώμοσύνη
αγνώριστος → α-
άγνωστο → αγνώστος
άγνωστος
άγονος
αγορά
αγοράζω → αγορά
αγοραστής → αγορά
αγοραστικά → αγορά
αγοραστικός → αγορά
αγοραστικότητα → αγορά
αγοράστρια → αγορά
αγόρι
αγορίστικα → αγόρι
αγορίστικος → αγόρι
αγουρίδα → άγουρος
άγουρος
αγουρωτός → άγουρος
αγραμματός → α-
άγραφος → α-
άγραφτος → α-
άγρια → άγριος
αγριάδα → άγριος
αγρίεμα → άγριος
αγριεύω → άγριος
άγριος
αγριότητα → άγριος
αγριωπά → άγριος
αγριωπός → άγριος
αγρίως → άγριος

αγκώνας ο: ❶ η άρθρωση στο μέσο του μπράτσου του ανθρώπου και (συνεκδ.) η εξωτερική γωνία που σχηματίζεται στην άρθρωση αυτή: Έχει τους ~ ακουμπισμένους στο τραπέζι. ❷ (κατ' επέκτ.) το τμήμα του μανικιού που σκεπάζει τον αγκώνα: Σακάκι τριμμένο στους ~. **αγκωνιά** η: χτύπημα με τον αγκώνα.

αγνός -ή -ό: ❶ αυτός που δεν έχει υστεροβουλία ή δόλο: Είναι ~ άνθρωπος και δεν πρόκειται να σε γελάσει. = τίμιος, ειλικρινής. ❷ αυτός που δεν έχουν αλλοιωθεί οι ιδέες ή ο χαρακτήρας του: ~ ιδεολόγος = γνήσιος, αληθινός. ❸ (για προϊόντα) αυτός που δεν έχει νοθευτεί: ~ μέλι = ανόθευτος. **αγνά** (επίρρ.). **αγνότητα** η.

αγνοώ -ούμαι • μππ. **αγνοημένος**: (μτβ.) ❶ δε γνωρίζω ≠ γνωρίζω, ξέρω: ~ το περιεχόμενο της επιστολής. ❷ δε δίνω σημασία: Αγνόησαν τις προτάσεις μας. = αδιαφορώ. Ύστερα από τόση δόξα, ζει αγνοημένος σε ένα χωριό. = περιφρονώ. **άγνοια** η • γεν. & [λόγ.] **αγνοίας**: το να αγνοεί (σημ. 1) κανείς κτ ≠ γνώση: Έχει πλήρη ~ των γεγονότων. **εν αγνοία κάποιου**: χωρίς να το γνωρίζει κτ ≠ εν γνώσει κτ: Μην ξανανοίξεις το συρτάρι ~ μου! **αγνοούμενος** ο, -η η: πρόσωπο του οποίου τα ίχνη έχουν χαθεί και δεν έχει δώσει ακόμη σημεία ζωής: Δεν είναι γνωστός ο ακριβής αριθμός των αγνοουμένων από το ναυάγιο.

αγνώμοσύνη η: έλλειψη διάθεσης για αναγνώριση ή για ανταπόδοση ευεργεσίας = αχαριστία ≠ ευγνωμοσύνη: Η ~ εκείνου που ευεργετήθηκε προκαλεί πικρία στον ευεργέτη. **αγνώμων** & [οικ.] **-ονας -ων -ον** = αχάριστος.

άγνωστος -η -ο: αυτός του οποίου αγνοούμε την ύπαρξη, τις ιδιότητες ή τα γνωρίσματα ≠ γνωστός: Το θύμα ήταν άντρας, αγνώστων λοιπών στοιχείων. **άγνωστος** ο: ❶ πρόσωπο που συναντάμε πρώτη φορά ή που δε γνωρίζουμε την ταυτότητά του = ξένος: Μη μιλάς σε αγνώστους! ❷ μαθ μέγεθος που εμφανίζεται σε πρόβλημα και του οποίου ζητείται ο προσδιορισμός: Ο ~ χ. **άγνωστο** το: τόπος τον οποίο δεν έχουμε επισκεφτεί ή κατάσταση από την οποία δεν έχουμε εμπειρίες: Πάμε στο ~ με βάρκα την ελπίδα. Τον φοβίζει το ~.

άγονος -η -ο: ❶ (για τόπο) αυτός που δεν παράγει γεωργικά προϊόντα = χέρσος ≠ εύφορος, γόνιμος: ~ χωράφι. ❷ (μτφ.) αυτός που δε φέρνει αποτέλεσμα: ~ συζήτηση = άκαρπος, ατελέσφορος.

αγορά η: ❶ απόκτηση αγαθών με καταβολή χρη-

μάτων και το ίδιο το αγαθό που αποκτιέται ≠ πώληση: Η ~ πρώτης κατοικίας δε φορολογείται. Σήμερα έκανα μια καλή ~. ❷ το σύνολο των αγοραπωλησιών, καθώς και των επαγγελματιών που σχετίζονται με την αγορά (έμποροι κτλ.): Μετά τις γιορτές η ~ ήταν πεσμένη. Έχει την εκτίμηση όλης της ~. ❸ (ειδικ.) τα μαγαζιά: Πήγα στην ~ για ψώνια. ❹ ιστ το κέντρο της δημόσιας ζωής στις αρχαίες ελληνικές πόλεις. **αγοράζω -ομαι**: (μτβ.) αποκτώ κτ καταβάλλοντας χρήματα ≠ πουλώ = προμηθεύομαι, πωνίζω, παίρνω: ~ εμπορεύματα/τροφήματα. **αγοραστής** ο, **-άστρια** η ≠ πωλητής. **αγοραστικός -ή -ό**. **αγοραστικά** (επίρρ.). **αγοραστικότητα** η.

Η λ. αγορά προέρχεται από το ΑΕ ρ. *ἀγείρω* «συγκεντρώνω» και η αρχική σημασία της ήταν «συγκέντρωση λαού». Συνεκδοχικά απέκτησε και τη σημασία «τόπος της συγκέντρωσης». Αντίστοιχα, η αρχική σημασία του *αγοράζω* ήταν «συνάζω στην αγορά».

αγόρι το: ❶ αρσενικό παιδί: Στην τάξη μας υπάρχουν λίγα ~. ≠ κορίτσι. Έχει δύο ~. = γιος ≠ κόρη. ❷ [οικ.] ερωτικός σύντροφος αρσενικού γένους ≠ κορίτσι: Έφυγε με το ~ της. **αγορίστικος -η -ο**: αυτός που αναφέρεται ή ταιριάζει σε αγόρι ≠ κοριτσίστικος: ~ φωνή/τρόποι. **αγορίστικα** (επίρρ.): Ντύθηκε ~.

άγουρος -η -ο: ❶ (για καρπούς) αυτός που δεν έχει ωριμάσει = αγίνωτος ≠ ώριμος, γινωμένος: ~ μήλο. ❷ (μτφ., για πρόσ.) αυτός που δεν ωρίμασε ακόμη σωματικά ή πνευματικά = ανώριμος, άπειρος ≠ ώριμος, μεστός, έμπειρος: ~ παλικαράκι. **αγουρίδα** η: άγουρος καρπός. **αγουρωτός -ή -ό**.

Τόσο η λ. *άγουρος* όσο και η λ. *αγόρι* προέρχονται από την ΑΕ *ἄωρος* «αυτός που δεν είναι στην ώρα του, όχι ώριμος».

άγριος -α -ο: ❶ (για ζώα ή φυτά) αυτός που δεν έχει υποστεί την παρέμβαση του ανθρώπου: ~ αλόγο ≠ εξημερωμένος, ~ βλάστηση. ≠ ήμερος ❷ αυτός που προξενεί φόβο ≠ ήμερος: ~ όψη. ❸ (για κατάσταση ή φαινόμενο) αυτός που χαρακτηρίζεται από μεγάλη ένταση ή σφοδρότητα: ~ ξυλοδαρμός/αέρας. ❹ (για υλικό αντικ.) αυτός που έχει μικρές ανωμαλίες στην επιφάνειά του: ~ επιδερμίδα = τραχύς ≠ λείος, απαλός. ❺ (για πρόσ.) αυτός που βρίσκεται σε πρωτόγονο επίπεδο πολιτισμού: οι ~ φυλές της

Αφρικής = πρωτόγονος, **άγρια** (επίρρ.) **αγρίως** (επιρρ., μόνο στις σημ. 2 & 3). Τον κοίταξε ~. Ξυλοκοπήθηκε ~. **αγριότητα** η: ❶ η ιδιότητα του άγριου: Κατέστειλαν την εξέγερση με μεγάλη ~.

❷ **συνήθ. πληθ.** (συννεκδ.) πολύ σκληρή και απάνθρωπη πράξη = ωμότητα, θηριωδία: Οι επιδρομείς διέπραξαν αγριότητες. **αγριάδα** η: (για άνηθ. ή ζώο) σκληρότητα στο παρουσιαστικό ή στη συμπεριφορά: Τα λόγια του ήταν όλο ~. **αγριεύω -ομαι**: ❶ (μτβ.) κάνω κπ επιθετικό: Την αγρίεψες τη γάτα και γι' αυτό σε γρατσούνισε. = εξαγριώνω. ❷ (αμτβ.) γίνομαι επιθετικός: Το σκυλί ~, μόλις το πειράξει κανείς. ❸ **παθ.** (αμτβ.) φοβάμαι: Αγριεύτηκα μέσα στο σκοτάδι. ❹ (αμτβ.) έχω ή παίρνω άγρια όψη: Αγρίεψες με τη γενειάδα. ❺ (αμτβ., κυρ. για καιρικές συνθήκες) γίνομαι χειρότερος = χειροτερεύω, επιδεινώνομαι: Ο καιρός ~ και το πάει για καταιγίδα. **αγρίεμα** το. **αγριωπός -ή -ό. αγριωπιά** (επίρρ.).

Η ΑΕ λ. *άγριος* παράγεται από τη λ. *άγρος* και είχε τη σημασία «αυτός που ζει στους αγρούς».

αγρός ο: ❶ έκταση γης κατάλληλη για καλλιέργεια = χωράφι. **αγρόν ηγόρασε**: για κπ που αδιαφορεί για κτ σημαντικό. ❷ **πληθ.** η ύπαιθρος, σε αντιδιαστολή προς την πόλη: Την άνοιξη οι ~ γεμίζουν λουλούδια. **αγρότης** ο, **-ισσα** η: πρόσωπο που ασχολείται επαγγελματικά με σχετικές με τους αγρούς εργασίες: Οι γεωργοί και οι κτηνοτρόφοι είναι ~. **αγροτικός -ή -ό**: ❶ αυτός που έχει σχέση με τους αγρότες ή με το επάγγελμά τους: ~ μηχανήματα / προϊόντα / συνεταιρισμός / νομοθεσία. ❷ αυτός που βρίσκεται ή αναφέρεται στους αγρούς ≠ αστικός: ~ έκταση / πληθυσμός / φυλακές. **αγροτικό** το: ❶ υποχρεωτική υπηρεσία νέου γιατρού στην επαρχία: Κάνει το ~ του σε ένα χωριό της Κοζάνης. ❷ ημιφορητό για αγροτικές εργασίες. **αγροτιά** η: το σύνολο ή η κοινωνική τάξη των αγροτών: Η ~ παλεύει για τα δικαιώματά της.

άγρυπνος -η -ο: ❶ (για πρόσ.) αυτός που δεν κοιμάται ή δεν κοιμήθηκε τη νύχτα = άπνους, ξύπνιος, ξάγρυπνος: Έμεινα ~ από την αγωνία. ❷ αυτός που βρίσκεται σε κατάσταση ετοιμότητας: διακριτική, αλλά ~ ματιά. **άγρυπνα** (επίρρ. στη σημ. 2): Παρακολουθώ ~ την πρόοδό σας. **άγρυπνώ**: (αμτβ.) μένω άγρυπνος: Αγρυπνήσαμε εξαιτίας του σεισμού. = ξαγρυπνώ ≠ κοιμάμαι. Οι αστυνομικοί αγρυπνούν

σαν για την τήρηση της τάξης. = επαγρυπνώ ≠ εφησυχάζω, αδρανώ. **αγρύπνια & αγρυπνία** η.

Η ΑΕ λ. *άγρυπνος* (σύνθετη από τα *άγρος* + *ύπνος*) είχε αρχική σημασία «αυτός που κοιμάται στους αγρούς».

αγχιστεία η: ΝΟΜ συγγένεια που δημιουργείται με τον γάμο (συγγένεια με τους συγγενείς του ή της συζύγου), συνήθ. στην έκφρ. **συγγένεια εξ αγχιστείας** (σε αντίθεση με τη συγγένεια εξ αίματος).

άγχος το • γεν εν. *άγχους*, πληθ. *άγχη*: έντονη κατάσταση αγωνίας για κτ ή κατάσταση ανασφάλειας γενικότερα: Οι νέοι έχουν ~ για την επαγγελματική τους αποκατάσταση. **αγχώνω -ομαι**: ❶ (μτβ.) προκαλώ άγχος: Μου θυμίζεις κάθε τόσο τι πρέπει να κάνω και με ~! ❷ **παθ.** (αμτβ.) κυριεύομαι από άγχος = ανησυχώ: Μην αγχώνεσαι, όλα θα πάνε καλά! **αγχωτικός -ή -ό & αγχώδης -ης -ες**: αυτός που προκαλεί ή που χαρακτηρίζεται από άγχος: Δεν αντέχω τον ~ τρόπο ζωής. **σχ. αγενής. αγχωτικά** (επίρρ.).

Όταν μιλάμε για πρόσωπα, **αγχωτικός** ή **αγχώδης** είναι αυτός που καταλαμβάνεται συχνά από άγχος. Εκείνος που έχει άγχος μόνο σε κτ δεδομένη στιγμή είναι **αγχωμένος**: Αύριο δίνει εξετάσεις και είναι αγχωμένος.

αγωγή η: ❶ σύνολο ενεργειών με σκοπό τη διαπαιδαγώγηση του ανθρώπου: Η ~ δίνεται στο παιδί από την οικογένεια. ❷ (συννεκδ.) τρόπος συμπεριφοράς ως αποτέλεσμα της διαπαιδαγώγησης = τρόποι, ανατροφή: Έχει πολύ καλή ~. ❸ ΙΑΤΡ μέθοδος θεραπείας: θεραπευτική ~. ❹ ΝΟΜ προσφυγή σε δικαστήριο για τη διεκδίκηση ή την προστασία δικαιώματος: Έκανε ~ διαζυγίου. **πολιτική** ~: ΝΟΜ ο συνήγορος εκείνου που κάνει την αγωγή. **σχ. διεξάγω**.

Από το ΑΕ ρ. *άγω*, το οποίο είχε αρχική σημασία «οδηγώ, μεταφέρω», ενώ σταδιακά απέκτησε τη σημ. «κατευθύνω» (κυριολ. & μτβ.) και στη συνέχεια αποτέλεσε βασική έννοια της Ηθικής σε συνάρτηση με το ήθος (χαρακτήρας, συμπεριφορά των ανθρώπων).

αγωγός ο: ❶ σωλήνας για υγρό ή αέριο: Έσπασε ο ~ του νερού. ❷ ΦΥΣ κάθε υλικό σώμα που επιτρέπει τη διέλευση ορισμένης ενέργειας (ηλεκτρικής, θερμικής κτλ.): Το μέταλλο είναι

αγρός
αγρότης → αγρός
αγροτιά → αγρός
αγροτικό → αγρός
αγροτικός → αγρός
αγρότισσα → αγρός
άγρυπνα → άγρυπνος
αγρυπνία → άγρυπνος
αγρύπνια → άγρυπνος
αγρυπνώ → άγρυπνος
αγύμναστος → α-
αγχιστεία
άγχος
αγχώδης → άγχος
αγχώνω → άγχος
αγχωτικά → άγχος
αγχωτικός → άγχος
αγωγή
αγώγιμος → αγωγός
αγωγιμότητα → αγωγός
αγωγός

αγώνας
αδέσποτος

αγώνας
αγωνία
αγωνίζομαι → αγώνας
αγωνίσμα → αγώνας
αγωνιστής → αγώνας
αγωνιστικά → αγώνας
αγωνιστικός → αγώνας
αγωνιστικότητα → αγώνας
αγωνίστρια → αγώνας
αγωνιώ → αγωνία
αγωνιώδης → αγωνία
αγωνιωδώς → αγωνία
αδάμαστος → α-
άδεια
αδειάζω → άδειος
αδειανός → άδειος
άδειος
αδέκαστος → αδέκαστος
αδέκαστος
αδελφή → αδελφός
αδελφή → αδελφός
αδελφικά → αδελφός
αδελφικός → αδελφός
αδελφός
αδελφοσύνη → αδελφός
αδελφότητα → αδελφός
αδελφώνω → αδελφός
αδένας
αδέξια → α-
αδέξιος
αδέξιος → α-
αδέξιος
αδεξιότητα → αδέξιος
αδερφή → αδελφός
αδέρφι → αδελφός
αδερφικά → αδελφός
αδερφικός → αδελφός
αδερφός → αδελφός
αδερφοσύνη → αδελφός
αδέρφωμα → αδελφός
αδερφώνω → αδελφός
αδέσμευτος → α-
αδέσποτος
άδετος → α-
αδημούρητος → α-
αδημοσίευτος → α-

καλός ~ της θερμότητας. **αγώγιμος -η -ο:** ΦΥΣ
αυτός που επιτρέπει τη διέλευση ενέργειας
από μέσα του: ~ σώμα. **αγωγιμότητα η:** ΦΥΣ
η ιδιότητα των σωμάτων να είναι αγωγοί
(σημ. 2): *Ο χαλκός έχει μεγάλη ~.*

αγώνας ο: ❶ έντονη προσπάθεια, ατομική ή συλ-
λογική, για την επίτευξη ενός δύσκολου σκο-
πού: Έκανε μεγάλο ~ να περάσει στο πανεπι-
στήμιο. **δικαστικός/απελευθερωτικός ~.** ❷ **ΑΘΛ**
α. συναγωνισμός αθλητών με στόχο τη νίκη:
Ήρθε πρώτος σε ~ δρόμου. **β.** συνάντηση αντί-
παλων ομάδων = παιχνίδι, ματς: *Ο ~ έληξε*
ισόπαλος. **αγωνίζομαι:** (αμτβ.) ❶ κάνω αγώνα
(σημ. 1): *Αγωνίστηκε, για να σπουδάσει τα παι-
διά του.* ❷ συμμετέχω σε αγώνα (σημ. 2): *Η*
ομάδα ~ εκτός έδρας. **αγωνίσμα το:** άθλημα: *Το*
~ της σκυταλοδρομίας είναι ομαδικό. **αγωνι-**
στής ο, αγωνίστρια η, αγωνιστικός -ή -ό. **αγω-**
νιστικά (επίρρ.). **αγωνιστικότητα η.**

αγωνία η: ταραχή που οφείλεται στην αναμονή
κπ εξέλιξης ή στην ανησυχία για το μέλλον:
Έχω ~ για τα αποτελέσματα. **αγωνιώ •** μόνο
ενστ. και πρτ.: έχω αγωνία = ανησυχώ: ~ για
το ενδεχόμενο νέου σεισμού. **αγωνιώδης -ης**
-ες. **σχ. αγενής.** **αγωνιωδώς** (επίρρ.).

άδεια η • γεν. & [λόγ.] **αδείας:** ❶ παραχώρηση
σε κπ του δικαιώματος να πει ή να κάνει κτ
= συγκατάθεση: *Ζητώ την ~ να μιλήσω.* ❷ (ει-
δικ.) διοικητική πράξη που παρέχει σε κπ το
δικαίωμα για κπ δραστηριότητα, και το σχε-
τικό έγγραφο: *πολεοδομική ~.* ~ *οδήγησης.* ❸
το δικαίωμα κπ να απουσιάζει από την ερ-
γασία ή την υπηρεσία του, και το χρονικό
διάστημα της απουσίας: *Ο αρμόδιος υπάλ-*
ληλος λείπει σε ~.

Η ΑΕ λ. *άδεια* που αρχικά σήμαινε «αφοβία» και
στη συνέχεια «ελευθερία και εξασφάλιση δικαιωμά-
των», προέρχεται από το στερητ. *ἀ + δέος* «φόβος».

άδειος -α -ο: = αδειανός, κενός ≠ γεμάτος, πλή-
ρης ❶ αυτός που δεν έχει περιεχόμενο: ~ *συρ-
τάρι.* ❷ (για χώρο) αυτός που δεν έχει ανθρω-
πους ή έχει ελάχιστους: *Το λεωφορείο ήταν ~.*
❸ (μτφ.) αυτός που δεν έχει βαθύτερο συναι-
σθηματικό ή πνευματικό περιεχόμενο: *Η ζωή*
του κυλάει ~, χωρίς σκοπό. **αδειάζω:** ❶ (μτβ.)
αφαιρώ από κτ όλο το περιεχόμενο ≠ γεμίζω:
Αδειασε τη βαλίτσα σου! ❷ (αμτβ.) μένω άδει-
ος ≠ γεμίζω: *Στη στιγμή τα πιάτα αδειασαν.* ❸
(αμτβ., για χώρο) μένω χωρίς ανθρώπους ≠ γε-
μίζω: *Τα χωριά αδειάζουν σιγά σιγά.* ❹ [λαϊκ.]

(μτφ., μτβ.) αφήνω κπ έκθετο: *Ο πρωθυπουρ-
γός άδειασε τον υπουργό ρίχνοντάς του την*
ευθύνη. ❺ (μτβ.) [οικ.] έχω χρόνο: *Ο διευθυ-
ντής έχει δουλειά και δεν αδειάζει να σε δει.* =
ευκαιρώ. **αδειανός -ή -ό** = άδειος.

αδέκαστος -η -ο: αυτός που δε μεροληπτεί =
ακέραιος, δίκαιος: *Οι δικαστές πρέπει να εί-
ναι πάντα αδέκαστοι.* **αδέκαστα** (επίρρ.).

Από το στερητ. *ἀ + δεκάω* «διαφθείρω» της ΑΕ ελλ.

αδελφός & -ρφός ο, αδελφή & -ρφη η, αδελφή & -ρφη το: ❶ πρόσωπο που γεννήθηκε από τους
ίδιους γονείς ή μόνο από τον ίδιο πατέρα ή
την ίδια μητέρα. ❷ *αρσ.* & *θηλ.* καλόγερος ή
καλόγρια: *Η ~ Μαρία προσεύχεται.* ❸ *θηλ.*
νοσοκόμα: ~, *μου δίνετε το θερμόμετρο;*
αδελφικός & -ρφικός -ή -ό: ❶ αυτός που ανα-
φέρεται στα αδέρφια: *Η ~ αγάπη είναι πολύ*
δυνατή. ❷ (μτφ.) για πολύ θερμές ή αγνές
σχέσεις και συναισθήματα: *Είναι ~ φίλες.* *Της*
έδωσε ένα ~ φιλί. **αδελφικά & -ρφικά**
(επίρρ.). **αδελφοσύνη & -ρφοσύνη η.** **αδελ-**
φώνω & αδερφώνω: (μτβ.) συμφιλιώνω. **αδέρ-**
φωμα το. **αδελφός -ή -ό:** αυτός που έχει κοι-
νή καταγωγή, δεσμούς ή χαρακτηριστικά με
κπ ή κτ άλλο: ~ *λαοί / γλώσσες / κόμματα.*
αδελφότητα η: σύλλογος με σκοπό τη φιλαν-
θρωπία ή την αλληλοϋποστήριξη.

Η ΑΕ λ. *αδελφός* παράγεται από το προσθετικό *ἀ + δελφύς* «μήτρα» και σημαίνει «αυτός που βγήκε
από την ίδια μήτρα».

αδένας ο: ΑΝΑΤ όργανο των ανθρώπων και των
ζώων, που εκκρίνει ουσίες απαραίτητες για
τη λειτουργία του οργανισμού: *ενδοκρινείς /*
σιελογόνοι / ιδρωτοποιοί αδένες.

αδέξιος -α -ο: ❶ αυτός που δεν μπορεί να κά-
νει κτ σωστά ή επιτυχημένα ≠ επιδέξιος: *Εί-
ναι ~ οδηγός.* ❷ αυτός που δεν έχει χάρη =
άχαρος, άγαρμπος: ~ *χορευτής.* **αδέξια**
(επίρρ.). **αδεξιότητα η.**

αδέσποτος -η -ο: ❶ (για ζώο) αυτός που δεν έχει
ιδιοκτήτη και περιφέρεται στους δρόμους: ~
σκύλος. ❷ (για σφαίρα, βλήμα) αυτός που δεν
έχει σαφή προέλευση ή στόχο: *Σκοτώθηκε*
από ~ σφαίρα.

Από το στερητ. *ἀ + δεσπότης* «κύριος, ιδιοκτήτης»
της ΑΕ ελλ.

αδιαβάστος -η -ο: ❶ (για μαθητές) αυτός που δεν είναι προετοιμασμένος για το μάθημα ≠ διαβασμένος: *Πήγα στο σχολείο ~.* ❷ (μτφ.) αυτός που δεν έχει επαρκή πληροφόρηση για κτ: *Πιάστηκε ~ σε θέμα της αρμοδιότητάς του.* ❸ αυτός που δεν τον έχουν διαβάσει: ~ μένουν τα βιβλία του. ❹ [λαΐν.] αυτός που τον έθαψαν χωρίς να του διαβάσουν τη νεκρώσιμη ακολουθία: *Πήγε ~!*

αδιαθέτος -η -ο: ❶ αυτός που είναι ελαφρά άρρωστος: *Ήμουν ~ και δεν ήρθα.* ❷ αυτός που έχει μείνει απούλητος: ~ προϊόν. ❸ αυτός που δεν έχει χρησιμοποιηθεί: ~ κεφάλαια. **αδιαθεσία** η. **αδιαθετώ** (αμτβ.): γίνομαι αδιάθετος (σημ. 1).

αδιάκοπος -η -ο: αυτός που έχει μεγάλη διάρκεια και συνεχίζεται χωρίς διακοπές = συνεχής, αδιάλειπτος: *Με ~ προσπάθεια ξεπέρασε όλα τα εμπόδια.* **αδιάκοπα** (επίρρ.).

αδιάκριτος -η -ο: αυτός που χαρακτηρίζεται από έλλειψη λεπτότητας και ενοχλητική περιέργεια ≠ διακριτικός: *Την κοίταζε με τρόπο ~.* **αδιάκριτα** (επίρρ.): χωρίς διακριτικότητα ≠ διακριτικά: *Μην κοιτάς έτσι ~!* **αδιακρίτως** (επίρρ.): χωρίς διάκριση: *Σας αφορά όλους, ~ φύλου.* **αδιακρισία** η.

αδιάλλακτος -η -ο: αυτός που δεν υποχωρεί ≠ διαλλακτικός: *Είναι τόσο ~, που κάθε συζήτηση μαζί του καταλήγει σε καβγά.* **αδιάλλακτα** (επίρρ.). **αδιαλλαξία** η ≠ διαλλακτικότητα.

Από το στερεοτ. ἄ + διαλλάσσω «συμβιβάζω» της ΑΕ.

αδιαμφισβήτητος -η -ο: αυτός για τον οποίο δεν τίθεται αμφισβήτηση = αναμφισβήτητος, αδιαφιλονίκητος ≠ αμφισβητήσιμος: *Η εξυπνάδα του είναι ~.* **αδιαμφισβήτητα** (επίρρ.).

αδιαφιλονίκητος -η -ο: αυτός που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί = αναμφισβήτητος, αδιαμφισβήτητος: *Έφερε ~ στοιχεία για την αθωότητά του.* = αδιάσειστος. **αδιαφιλονίκητα** (επίρρ.).

αδιάφορος -η -ο: ❶ (για πρόσ.) αυτός που δε δείχνει προσοχή ή φροντίδα για κπ ή κτ: *Είναι ~ για όλα.* ❷ αυτός που δεν προξενεί το ενδιαφέρον: *Όσα έλεγε μου ήταν ~.* **αδιάφορα** (επίρρ.). χωρίς ενδιαφέρον: *Πέρασε σφυρίζοντας ~.* **αδιαφορώ** (αμτβ.). ❧ σχ. **αμελώ.** **αδιαφορία** η.

αδιαχώρητο το: κατάσταση που επικρατεί σε χώρο με πολύ κόσμο, συνωστισμός: *Μαζεύτηκε τόσοσ κόσμος, που δημιουργήθηκε το ~.*

αδιέξοδος -η -ο: αυτός από όπου δεν υπάρχει διέξοδος: *Το σπίτι τους βρίσκεται σε ένα ~*

δρομάκι. (& μτφ.): ~ κατάσταση. **αδιέξοδο** το: ❶ δρόμος χωρίς διέξοδο: *Δε βγάζει πουθενά, είναι ~.* ❷ (μτφ.) πολύ δύσκολη κατάσταση, χωρίς λύση: *Βρίσκεται σε οικονομικό ~.*

άδικος -η -ο: ❶ αυτός που είναι αντίθετος με το δίκαιο και τους ηθικούς νόμους ≠ δίκαιος: *Παίρνοντας συνέχεια το μέρος της, γίνεσαι ~ με τους άλλους.* ❷ αυτός που δεν έχει αποτέλεσμα = μάταιος, χαμένος: *Προσπάθησα να του αλλάξω γνώμη, αλλά ~ κόπος!* ❧ σχ. **άνομος.** **άδικα** & (σημ. 2) **αδίκως** (επίρρ.). **άδικο** το: πράξη αντίθετη προς το δίκαιο από ηθική άποψη: *Το ~ δεν το θέλει κανείς.* **αδικία** η: ❶ άδικη πράξη ή συμπεριφορά που παραβιάζει κυρίως τους ηθικούς κανόνες περί δικαίου: *Έδωσε τα πάντα στη μεγάλη του κόρη και νιώθει τύψεις για την ~ που έκανε στη μικρή.* ❷ (συνεκδ.) γεγονός αντίθετο με τις προσδοκίες μας: *Αυτό που συνέβη είναι μεγάλη ~.* **αδικώ -οὔμαι:** (μτβ.) ❶ διαπράττω αδικία σε βάρος κπ: *Ο διαιτητής μας αδίχησε.* ❷ αποδίδω σε κπ κακές προθέσεις, ιδιότητες ή ενέργειες που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα: *Με ~, όταν μου καταλογίζεις αδιαφορία.* ❸ κάνω κπ ή κτ να φαίνεται κατώτερο από την πραγματικότητα: *Το μυθιστόρημα αδικήθηκε από τη μεταφορά του στην τηλεόραση.* **αδίκημα** το: ΝΟΜ πράξη που παραβιάζει το δίκαιο και διώκεται ποινικά: *αστικό/πειθαρχικό/ποινικό ~.*

αδιόρθωτος -η -ο: ❶ αυτός του οποίου τα λάθη δεν έχουν διορθωθεί ≠ διορθωμένος: *Τα γραπτά μας είναι ακόμη αδιόρθωτα.* ❷ (για πρόσ.) αυτός που δεν αποβάλλει τα ελαττώματά του: *Είναι ένας ~ ψεύτης.* ❸ (για καταστάσεις) αυτός που δεν μπορεί να βελτιωθεί: *Η οικονομία έχει χάλια ~.* **αδιόρθωτα** (επίρρ.): *Είναι ~ ρομαντικός.*

άδοξος -η -ο: ❶ αυτός που δεν έχει γνωρίσει φήμη = άσημος ≠ ένδοξος, διάσημος: *Παρέμεινε ~ μέχρι τον θάνατό του.* ❷ (για δυσάρεστα γεγονότα) αυτός που δεν άξιζε να τον πάθει κπ: *Ήταν οδηγός ράλι, αλλά τον βρήκε ~ θάνατος από τροχαίο.* **άδοξα** (επίρρ.).

αδρανής -ής -ές: ❶ αυτός που δεν ενεργεί, ενώ πρέπει: *Αν μείνεις ~, θα χάσεις τη δουλειά!* ❷ χημ αυτός που δύσκολα συμμετέχει σε χημικές αντιδράσεις: ~ αέριο. ❧ σχ. **αγενής.** **αδρανών:** (αμτβ.) μένω αδρανής ≠ δραω, ενεργώ. **αδράνεια** η: ❶ η κατάσταση εκείνου που είναι αδρανής ≠ δράση: *Επεσε σε ~ και δεν αναλαμβάνει καμιά πρωτοβουλία.* ❷ φυσ η ιδιό-

αδιαβάστος
αδιάβατος → α-
αδιάβλητα → α-
αδιάβλητος → α-
αδιάβροχο → α-
αδιαβροχοποιώ → α-
αδιαβροχος → α-
αδιαθεσία → αδιάθετος
αδιάθετος
αδιαθετώ → αδιάθετος
αδιαίρετο → α-
αδιαίρετος → α-
αδιάκοπα → αδιάκοπος
αδιάκοπος
αδιακρισία → αδιάκριτος
αδιακριτος
αδιακριτως → αδιάκριτος
αδιάλειπτος → α-
αδιαλείπτως → α-
αδιάλλακτα → αδιάλλακτος
αδιάλλακτος
αδιαλλαξία → αδιάλλακτος
αδιάλυστος → α-
αδιαμαρτύρητα → α-
αδιαμφισβήτητα → αδιαμφι-
σβήτητος
αδιαμφισβήτητος
αδιανόητος → α-
αδιάντροπα → α-
αδιάντροπος → α-
αδιάρρηκτα → α-
αδιάρρηκτος → α-
αδιάσειστα → α-
αδιάσειστος → α-
αδιάσπαστος → α-
αδιαφάνεια → α-
αδιαφανής → α-
αδιαφανώς → α-
αδιάφθορος → α-
αδιαφιλονίκητα → αδιαφι-
λονίκητος
αδιαφιλονίκητος
αδιάφορα → αδιάφορος
αδιαφορία → αδιάφορος
αδιάφορος
αδιαφορώ → αδιάφορος
αδιαχώρητο
αδιάψευστος → α-
αδιέξοδο → αδιέξοδος
αδιέξοδος
άδικο → άδικος
άδικος
αδικολόγητα → α-
αδικολόγητος → α-
αδίκημα → άδικος
αδικία → άδικος
άδικο → άδικος
άδικος
αδικώ → άδικος
άδικως → άδικος
αδιόρατος → α-
αδιόρθωτα → αδιόρθωτος
αδιόρθωτος
αδίστακτα → α-
αδίστακτος → α-
αδίσταχτα → α-
αδίσταχτος → α-
αδόκιμα → α-
αδόκιμος → α-
άδολα → α-
άδολος → α-
αδόμητος → α-
άδοξα → άδοξος
άδοξος

αδούλωτος → α-
αδρά → αδρός
αδράνεια → αδρανής
αδρανής
αδρανάω → αδρανής
αδρός
αδρός → αδρός
αδυναμία
αδύναμος → αδυναμία
αδυνατίζω → αδύνατος
αδυνάτισμα → αδύνατος
αδύνατος
αδυνατώ
άδυτο
αεικίνητο → αεικίνητος
αεικίνητος
αέρας
αεράτος → αέρας
αεργός → σχ. ανεργία
αερίζω → αέρας
αέρινος → αέρας
αέριο → αέριος
αέριος
αεριούχος → αέριος
αερισμός → αέρας
αεριώδης → αέριος
αερογέφυρα
αεροδρόμιο
αεροδυναμικά → αεροδυνα-
μική
αεροδυναμική
αεροδυναμικός → αεροδυνα-
μική
αεροπειρατεία
αεροπειρατής → αεροπειρα-
τεία
αεροπειρατίνα → αεροπειρι-
ρατεία

τητα της ύλης που κάνει τα σώματα να μη μεταβάλλουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται, παρά μόνο με την επίδραση εξωτερικής δύναμης: Όταν φρενάρουμε, το όχημα συνεχίζει για λίγο την πορεία του λόγω της ~.

Από το στερεοτ. ἄ + δρανής < δραίνω (ιον. τ. του δράω -ῶ «ενεργώ, πράττω»).

αδρός -ή & -ά -ό: αυτός που είναι χονδροειδής στην κατασκευή ή στη διάπλασή του. **αδρά χαρακτηριστικά:** έντονα και τραχιά χαρακτηριστικά. **αδρή αμοιβή:** πλουσιοπάροχη αμοιβή. **σε/με αδρές γραμμές:** αναφέροντας μόνο τα σημαντικά: Μας περιέγραψε την κατάσταση ~. **αδρά & -ώς** (επίρρ.).

αδυναμία η: ❶ (για πρόσ.) έλλειψη σωματικής δύναμης, ψυχικού σθένους, πνευματικής ικανότητας ή των μέσων για την αντιμετώπιση κατάστασης: Αισθάνομαι ~ σε όλο το σώμα μου. = εξασθένηση. Βρίσκεται σε ~ να πάρει μια σημαντική απόφαση. ❷ σημείο στο οποίο υπάρχει ανεπάρκεια = μειονέκτημα: Το σχέδιο παρουσιάζει μερικές ~. ❸ ιδιαίτερη προτίμηση σε κπ ή κτ, και το αντικείμενο της προτίμησης: Έχει ~ στην εργονή του. **αδύναμος -η -ο:** ≠ δυνατός ❶ αυτός που χαρακτηρίζεται από αδυναμία: ~ χαρακτήρας / φτερά. ❷ αυτός που δεν έχει ένταση: ~ ήχος.

αδύνατος -η -ο: ❶ αυτός που έχει λεπτό σώμα = λυγρός, λεπτός, ισχνός ≠ παχύς, παχύσαρκος, χοντρός. ❷ αυτός που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί ≠ δυνατός: Θα το κάνω - δεν είναι ~! = ακατόρθωτος. **κάνω τα αδύνατα δυνατά:** κάνω ό,τι μπορώ. ❸ αυτός που υστερεί σε κπ τομέα γνώσης ≠ δυνατός: Είναι ~ στα μαθηματικά. **αδυνατίζω:** ❶ = λεπταίνω ≠ παχαίνω, χοντραίνω. α. (αμτβ.) γίνομαι πιο λεπτός: Μου φαίνεται ότι αδυνατίσε. β. (μτβ.) κάνω κπ να είναι ή να φαίνεται πιο λεπτός: Αυτό το φόρεμα σε ~. ❷ (αμτβ.) χάνω τη δύναμη ή την έντασή μου = εξασθενώ ≠ δυναμώνω: Αδυνατίσε το φως της λάμπας. **αδυνάτισμα** το.

αδυνατώ • μόνο στον ενστ. και πρτ.: (μτβ.) δεν έχω την ικανότητα ή τη δυνατότητα να κάνω κτ: ~ να σου δανείσω τόσα χρήματα.

άδυτο το: ❶ το τμήμα του ναού στο οποίο επιτρέπεται να μπουν μόνο οι ιερείς. ❷ (μτβ.) σημείο ή χώρος όπου δεν μπορεί να μπει κανείς: στα άδυτα της σκέψης του.

αεικίνητος -η -ο: αυτός που βρίσκεται σε διαρκή κίνηση ≠ αδρανής: Παρακολουθεί τα πάντα με την ~ ματιά του. **αεικίνητο** το: υποθετική μηχανή που θα μπορούσε να παράγει ενέργεια αδιάκοπα και χωρίς δαπάνη.

Από το ΑΕ ἄει «πάντοτε» + κινήτος.

αέρας ο • γεν. & [λόγ.] αέρος, πληθ. αέρηδες: ❶ το μείγμα των αερίων που περιβάλλει τη γη και αποτελεί την ατμόσφαιρα: Ο ~ της πόλης είναι μολυσμένος. ❷ η κίνηση του ατμοσφαιρικού αέρα με ορισμένη κατεύθυνση = άνεμος: Φυσάει δυνατός ~. ❸ (μτφ., για πρόσ.) άνεση στην εμφάνιση, στη συμπεριφορά κτλ.: Έζησε στο εξωτερικό και απέκτησε κοσμοπολίτικο ~. ❹ (μτφ.) τόλμη, αυτοπεποίθηση: Μιλάει με τον ~ του ειδικού. **παίρνουν τα μυαλά μου αέρα:** ξεπερνάω τα επιτρεπτά όρια: Είχε μερικές επιτυχίες και πήραν τα μυαλά του αέρα! **αερίζω -ομαι:** (μτβ.) ❶ εκθέτω κτ στον αέρα: Άπλωσε τα σκεπάσματα για να αεριστούν. ❷ ανανεώνω τον αέρα κλειστού χώρου: Αέρισε το δωμάτιο; **αερισμός ο. αεράτος -η -ο:** αυτός που έχει αέρα στις σημ. 3 και 4. **αέρινος -η -ο:** αυτός που είναι λεπτός και ελαφρός σαν τον αέρα.

αέριος -α -ο: αυτός που αποτελείται από αέρα: ~ μάξα. **αέριο** το: υλικό σώμα που δεν έχει ορισμένο σχήμα ή όγκο: φυσικά / χημικά / ευγενή ~. **αεριούχος -α -ο.** σχ. έχω. **αεριώδης -ης -ης.** σχ. αγενής.

αερογέφυρα η: ❶ σύστημα αεροπορικής μεταφοράς προσώπων ή φορτίων σε έκτακτες περιστάσεις: Η ανθρωπιστική βοήθεια μεταφέρθηκε με ~ στις σεισμόπληκτες περιοχές. ❷ γέφυρα πάνω από δρόμο, σιδηροδρομική γραμμή κτλ.: Στον κόμβο της εθνικής οδού υπάρχουν δύο ~.

αεροδρόμιο το: χώρος για την προσγείωση και απογείωση αεροπλάνων και τη διακίνηση επιβατών και εμπορευμάτων = [επισ.] αερολιμένας: Αυξήθηκαν οι έλεγχοι στο ~.

αεροδυναμική η: φυσ κλάδος της φυσικής που εξετάζει τη ροή του αέρα και των αερίων, καθώς και την κίνηση ενός σώματος μέσα τους: Η ~ μελετά την κίνηση των αεροπλάνων. **αεροδυναμικός -ή -ό. αεροδυναμικά** (επίρρ.).

αεροπειρατεία η: βίαιη και παράνομη κατάληψη αεροπλάνου για την ικανοποίηση αιτήματος: Η ~ έληξε με τη σύλληψη των αεροπειρατών. **αεροπειρατής ο, -ίνα η.**

αεροπλάνο το: εναέριο μεταφορικό μέσο: επιβατικό/πολεμικό/βομβαρδιστικό ~.

αεροπόρος ο, η & [προφ.] -ίνα η: στρατιώτης ή αξιωματικός που υπηρετεί στην πολεμική αεροπορία. **αεροπορία** η: ❶ το σύνολο των αεροπλάνων και των σχετικών εγκαταστάσεων και υπηρεσιών μιας χώρας: πολεμική/πολιτική ~. ❷ (ειδικότ.) το αεροπορικό σώμα των ενόπλων δυνάμεων: Υπηρέτησε στην ~. **αεροπορικός** -ή -ό. **αεροπορικός** (επίρρ.).

Τα σύνθετα αεροπορία, οδοπορία, πεζοπορία, πρωτοπορία κτλ. γράφονται με -ι- και όχι με -ει-, γιατί δε σχηματίζονται από το πορεία ως β' συνθ., αλλά παράγονται από τα αεροπόρος, οδοπόρος κτλ.

αερόσακος ο: άδειο μπαλόνι στο εσωτερικό του αυτοκινητό, το οποίο σε περίπτωση σύγκρουσης ενεργοποιείται και γεμίζει απότομα αέρα για την ασφάλεια των επιβατών.

αερόστατο το: ιπτάμενη συσκευή, η οποία αποτελείται από σάκο που γεμίζει με αέριο ελαφρότερο από τον αέρα (θερμό αέρα, ήλιο κτλ.) και ένα καλάθι το οποίο κρέμεται από τον σάκο και χρησιμοποιείται για τη μεταφορά φορτίου: Το ~ εφευρέθηκε από τους αδελφούς Μονγκολφιέρ.

Η λ. είναι μετάφραση του γαλλ. *aérostāt*, που με τη σειρά του ανάγεται στο ΑΕ *ἀέρας* (< *ἀήρ*) + *στατό* (< *ἵστημι*), δηλαδή «αυτός που στέκεται στον αέρα». Κάτι τέτοιο δεν ισχύει για το αερόστατο, αφού αυτό κινείται, δε στέκεται στον αέρα, αλλά είναι η λ. που τελικά επικράτησε.

αεροστεγής -ής -ές: αυτός που είναι τελείως κλεισμένος, έτσι ώστε να είναι αδύνατη η είσοδος ή η διαφυγή αέρα: ~ δοχείο/συσκευασία. **σχ. αγενής. αεροστεγώς** (επίρρ.).

αεροσυννόδος ο, η: μέλος του πληρώματος αεροπλάνου που εξυπηρετεί τους επιβάτες στη διάρκεια της πτήσης.

αετός & αἰτός ο, **αετίνα** η: ❶ μεγάλο σαρκοφάγο πτηνό, με κυρτό ράμφος, και δυνατά και γαμπά νύχια. ❷ παιχνίδι, κυρίως από χαρτί το οποίο προσαρμόζεται σε ελαφρό σκελετό, που ανυψώνεται και αιωρείται με την κίνηση του αέρα = χαρταετός. ❸ (μτφ.) άνθρωπος πολύ έξυπνος ή εξαιρετικά κατατοπισμένος σε κπ τομέα = ξεφτέρι, σάβιν: Ο νέος υπάλληλος είναι ~ στα ηλεκτρονικά.

άζωτο το: χημ άχρωμο και άοσμο αερίωδες χη-

μικό στοιχείο: Το ~ αποτελεί τα τέσσερα πέμπτα του ατμοσφαιρικού αέρα. **αζωτούχος** -ος -ο. **σχ. έχω**.

Το γαλλ. όνομα *azote* οφείλεται στον Γάλλο χημικό Lavoisier και σχηματίζεται από το ΑΕ στερητ. *ἀ* + *ζωτός* (< ζωή), επειδή «δεν επιτρέπει την αναπνοή».

αηδία η: ❶ έντονα δυσάρεστο γευστικό αίσθημα, καθώς και το αντικείμενο που προξενεί το συναίσθημα της αποστροφής: Αυτό το γλυκό μου φέρνει ~. Αυτή η σούπα δεν τρώγεται, είναι ~! ❷ κτ ανόητο ή αποκρουστικό: Δεν μπορώ να ακούω αηδίες! Αυτό το καπέλο είναι σκέτη ~! **αηδιάζω** • μππ. **αηδιασμένος**: ❶ (αμτβ.): αισθάνομαι αηδία: ~ από αυτά που ακούω. ❷ (μτβ.) προκαλώ σε κπ αηδία: Αυτό το φαγητό με ~. **αηδιαστικός** -ή -ό & [επίσ.] **αηδής** -ής -ές. **σχ. αγενής. αηδιαστικά & [επίσ.] αηδώς** (επίρρ.).

Από το ΑΕ *αἰδής* της (< στερητ. *ἀ* + *ἥδος* «ευχάριο στο συναίσθημα, ηδονή»).

αθάνατος -η -ο: ❶ αυτός που δεν υπόκειται στον θάνατο ≠ θνητός: Προγραμματίζει τη ζωή του σαν να είναι ~. ❷ (μτφ.) αυτός που δε χάνει την αξία του, δεν υπόκειται στη φθορά ή δεν ξεχνιέται ποτέ: ~ ύψαμα: Τα έπη του Ομήρου είναι ~. **Αθάνατοι** οι: ❶ τα μέλη της Ακαδημίας Αθηνών. ❷ τα μέλη της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής. **αθανασία** η.

αθέατος -η -ο: αυτός που δεν μπορούμε να τον δούμε: η ~ πλευρά της Σελήνης. Παρακολούθωσε τη συζήτηση ~. ≠ εμφανής, φανερός.

Από τον *αθέατο* διαφορετικός είναι ο *αόρατος*, δηλαδή αυτός που βρίσκεται στο οπτικό μας πεδίο, αλλά δεν μπορούμε να τον δούμε (Καθάρισα τα τζάμια τόσο καλά, που έγιναν αόρατα), ενώ *αφανής* (για πρόσ.) είναι αυτός που δεν επιδιώκει την προβολή του (*αφανής ήρωας*) ή αυτός που απλώς δεν είναι γνωστός στο κοινό (ο άσημος, ο άγνωστος).

αθετώ -ούμαι: (μτβ.) δεν ενεργώ όπως υποσχέθηκα = [οικ.] πατώ ≠ τηρώ: Δεν τους εμπιστεύομαι, γιατί ~ τις υποσχέσεις τους. **αθέτηση** η.

άθικτος -η -ο: = ανέγγιχτος, ανέπαφος ❶ αυτός που δεν τον έχουν αγγίξει: Κάνει δίαιτα και άφησε ~ το γλυκό της. ❷ αυτός που δεν του έχουν προκαλέσει βλάβη: Ευτυχώς, οι ληστές άφησαν ~ τη βιβλιοθήκη.

αεροπλάνο
αεροπορία → αεροπόρος
αεροπορικός → αεροπόρος
αεροπορικός → αεροπόρος
αεροπορικός → αεροπόρος
αεροπόρος
αερόσακος
αερόστατο
αεροστεγής
αεροστεγώς → αεροστεγής
αεροσυννόδος
αετίνα → αετός
αετός
αζημίωτο → α-
αζήτητος → α-
αζήγιστος → α-
αζύμωτος → α-
άζωτο
αζωτούχος → άζωτο
αηδής → αηδία
αηδία
αηδιάζω → αηδία
αηδιαστικά → αηδία
αηδιαστικός → αηδία
αηδώς → αηδία
*αητός → αἰτός
αἰτήτητος → α-
άηχος → α-
αθανασία → αθάνατος
Αθάνατοι → αθάνατος
αθάνατος
αθέατος
αθεΐσμος → α-
αθεΐστης → α-
άθελα → α-
αθέλητος → α-
αθέμιτα → α-
αθέμιτος → α-
άθεος → α-
αθεράπτετος → α-
αθέτηση → αθετώ
αθετώ
αθεώρητος → α-
άθικτος

άθλημα
 άθληση → άθλημα
 άθλητής → άθλημα
 άθλητικά → άθλημα
 άθλητικός → άθλημα
 άθλητισμός → άθλημα
 άθλητρια → άθλημα
 άθλια → άθλιος
 άθλιος
 άθλιότητα → άθλιος
 άθλιώς → άθλιος
 άθλος
 άθλούμαι → άθλημα
 άθροισμα → α-
 άθροιστος → α-
 άθροισκος → α-
 άθροίζω
 άθροιση → άθροίζω
 άθροισμα → άθροίζω
 άθροιστικά → άθροίζω
 άθροιστικός → άθροίζω
 αθώα → αθώος
 αθώος
 αθωότητα → αθώος
 αθώνω → αθώος
 αθώωση → αθώος
 αθωωτικά → αθώος
 αθωωτικός → αθώος
 αιγόκερος → αιγόκερος
 αιθέρας
 αιθέρια → αιθέρας
 αιθέριος → αιθέρας
 αίθουσα
 αίθριος
 αίμα
 αιματηρός → αίμα
 αιμάτινος → αίμα
 αιματώδης → αίμα
 αιμάτωμα → αίμα
 αιματώνομαι → αίμα
 αιμοφόρος
 αιμοδοσία → αιμοδότης

άθλημα το: δραστηριότητα που γίνεται κυρίως με σωματικές δυνάμεις και δεξιότητες, με ορισμένους κανόνες, και έχει ως στόχο την άσκηση του σώματος, την επίτευξη καλύτερων επιδόσεων ή την αναψυχή = αγώνισμα, [οικ.] σπορ: *Η σκοποβολή είναι ατομικό ~, ενώ το μπάσκετ ομαδικό. αθλητής ο, -ήτρια η:* πρόσωπο που ασκείται συστηματικά και συμμετέχει σε αθλητικούς αγώνες. **αθλητισμός ο:** ❶ η συστηματική ενασχόληση με αθλήματα και η επίδοση σ' αυτά: *Δυστυχώς, τα παιδιά μου δεν ασχολούνται με τον ~.* ❷ το σύνολο των αθλητικών δραστηριοτήτων και η όλη οργάνωση του συστήματος άθλησης: *Τα τελευταία χρόνια ο ~ στη χώρα μας σημειώνει μεγάλη πρόοδο. αθλούμαι:* (μτβ.) επιδίδομαι στον αθλητισμό ή γενικά γυμνάζομαι: *~ καθημερινά. άθληση η. αθλητικός -ή -ό. αθλητικά* (επίρρ.). **αθλητικά** τα: αθλητικές ειδήσεις ή αθλητικά ρούχα (κυρ. τα παπούτσια).

άθλιος -α -ο: ❶ αυτός που βρίσκεται σε κακή κατάσταση ή έχει κακή ποιότητα: *~ δρόμος/συνοικία/βιβλίο/γεύμα.* ❷ αυτός που χαρακτηρίζεται από κακοήθεια: *~ συμπεριφορά. = κακοήθης, αχρείος. άθλια & αθλίως* (επίρρ.): *Μας συμπεριφέρθηκε ~, μόνο που δε μας έβρισε! αθλιότητα η.*

άθλος ο: σπουδαίο ή δύσκολο κατόρθωμα: *οι ~ του Ηρακλή.*

άθροίζω -ομαι: (μτβ.) προσθέτω αριθμούς και βρίσκω το αποτέλεσμα που προκύπτει = προσθέτω: *Όσες φορές κι αν τα άθροισω, λάθος μου βγαίνουν. άθροιση η = πρόσθεση. άθροισμα το: ❶ μαθ το αποτέλεσμα της πρόσθεσης = [λαϊκ.] σούμα: *Το ~ των αριθμών 7 και 8 είναι το 15.* ❷ μετρήσιμα στοιχεία που αποτελούν μια ολότητα: *Ο σκελετός του ανθρώπου είναι ένα ~ από οστά = σύνολο. αθροιστικός -ή -ό. αθροιστικά* (επίρρ.).*

αθώος -α -ο: ❶ (για πρόσ.) αυτός που κρίθηκε (ή που υποστηρίζει) ότι δεν έχει κάνει ορισμένο κακό ≠ ένοχος: *Ο κατηγορούμενος κηρύχθηκε ~ από το δικαστήριο.* ❷ αυτός από τον οποίο δεν υπάρχει κίνδυνος να προξηνηθεί κακό = ακίνδυνος: *Μας έκανε ένα ~ αστείο.* ❸ (για πρόσ.) αυτός που δεν υποπτεύεται τις κακές προθέσεις των άλλων = εύπιστος, απονήρευτος, αφελής: *Τον βρήκαν ~ και τον πειράζουν. αθώα* (επίρρ.). **αθωότητα η** ≠ ενοχή. **αθώνω -ομαι:** (μτβ.) απαλλάσσω κπ από ορισμένη κατηγορία σε δικαστήριο ≠ καταδικάζω: *Ο κα-*

τηγορούμενος αθωώθηκε. αθώωση η. αθωωτικός -ή -ό. αθωωτικά (επίρρ.).

Αιγόκερος & Αιγόκερος ο • γεν. *Αιγόκερου & Αιγόκερα:* ❶ ΑΣΤΡΟΝ αστερισμός. ❷ ΑΣΤΡΟΛ το δέκατο ζώδιο του ζωδιακού κύκλου, κα-
θώς και το πρόσωπο που ανήκει σε αυτό.

αιθέρας ο: ❶ χημ α. υγρό με χαρακτηριστική οσμή, που χρησιμοποιείται κυρίως ως αντισηπτικό ή αναισθητικό. β. πληθ. σειρά από οργανικές ενώσεις: *απλοί/μεικτοί αιθέρες.* ❷ συνήθ. πληθ. ο ουρανός: *Τα αεροπλάνα διέσχισαν τους αιθέρες. αιθέριος -α -ο:* ❶ αυτός που αναφέρεται στον αιθέρα (σημ. 1): *~ διά-
λυμα. ~ έλαιο:* έλαιο που εξάγεται από αρωματικά φυτά και χρησιμοποιείται ως φάρμακο ή αρωματικό. ❷ αυτός που έχει χάρη και λεπτότητα: *~ κίνηση / ύφασμα. αιθέρια* (επίρρ. στη σημ. 2).

αίθουσα η: μεγάλος κλειστός χώρος για συγκεντρώσεις πολλών ανθρώπων: *~ δεξιώσεων/συνεδριάσεων/διδασκαλίας.*

αίθριος -α -ο: αυτός που δεν έχει σύννεφα = καθαρός, ανέφελος ≠ συννεφιασμένος, νεφελώδης: *~ καιρός.*

αίμα το: ❶ βιολ το κόκκινο ζωτικό υγρό που κυκλοφορεί στις αρτηρίες και στις φλέβες των ανθρώπων και των άλλων σπονδυλωτών: *μετάγγιση αίματος.* ❷ κυρ. για συναισθήματα σε διάφορες εκφρ. όπως: *πάγωσε το ~ μου & μου κόπηκε το ~ στο κεφάλι:* θύμωσα πολύ. ❸ στενή συγγένεια προσώπων, κοινότητα καταγωγής ή φυλής: *Γιος μου είναι, είναι ~ μου και τον πονάω! το ~ νερό δε γίνεται:* οι συγγενικοί δεσμοί είναι πολύ δυνατοί. **αιμάτινος -η -ο:** αυτός που αποτελείται από αίμα ή έχει το χρώμα του. **αιματώδης -ης -ες:** αυτός που έχει πολύ αίμα. ❶ σχ. *αγε-
νής. αιματηρός -ή -ό:* ❶ αυτός που περιέχει αίμα. ❷ αυτός που προκαλεί αίμα: *~ τραύμα/σύγκρουση.* ❸ (μτβ.) αυτός που απαιτεί πολύ μεγάλη προσπάθεια, που είναι πολύ δύσκολος ή έντονος: *Έκανε ~ οικονομίες για να μαζέψει χρήματα για το ταξίδι του. αιματώ-
νω -ομαι:* (μτβ.) τροφοδοτώ με αίμα. **αιμάτωμα το:** ΙΑΤΡ συγγέντρωση αίματος κάτω από το δέρμα.

αιμοφόρος -α -ο & [λαϊκ.] μοβόρος -α -ο: αυτός που είναι απάνθρωπα σκληρός, του αρέσει η βία: *Πολλοί δικτάτορες ήταν άνθρωποι ~. = αιμοδιψής, κακούργος. μοβόρικος -η -ο* [λαϊκ.]. **μοβόρικα** (επίρρ.) [λαϊκ.].

Η ΑΕ λ. *αίμοβορος* σήμαινε αρχικά «αυτός που τρέφεται με αίμα», και προέρχεται από το *αἷμα* + *βορά* «τροφή».

αιμοδότης ο, -ότρια η: πρόσωπο που προσφέρει ποσότητα από το αίμα του για μετάγγιση σε άρρωστο: *εθελοντής ~*. **αιμοδοσία η. αιμοδοτικός -ή -ό.**

αιμορραγία η: ❶ ΙΑΤΡ ροή αίματος έξω από το σώμα ή στο εσωτερικό του λόγω ρήξης αιμοφόρου αγγείου: *εσωτερική / εξωτερική / ακατάσχετη ~*. ❷ (μτφ.) πολύ μεγάλη απώλεια: *Οι δαπάνες για εξοπλισμούς προξενούν στη χώρα οικονομική ~*. **αιμορραγώ:** (αμτβ.) έχω αιμορραγία. **αιμορραγικός -ή -ό.**

αίνιγμα το: ❶ σύντομο ερώτημα με ασαφή και παραπλανητική διατύπωση, που χρησιμοποιείται ως παιχνίδι, για την άσκηση της σκέψης: *Του έβαλα ένα ~: «ψηλός ψηλός καλόγερος και κόκαλα δεν έχει»*. ❷ (μτφ.) κτ που δεν μπορούμε να καταλάβουμε ή να ερμηνεύσουμε εύκολα = μυστήριο, γρίφος: *Η στάση του είναι ένα ~*. *σχ. επαινώ. αινιγματικός -ή -ό. αινιγματικά* (επίρρ.). **αινιγματικότητα η.** **αιολικός¹ -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με τους Αιολείς ή με τη χώρα τους: *~ διάλεκτος / ποίηση*. **αιολικός² -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με τον άνεμο ως πηγή ενέργειας: *~ ενέργεια*: ενέργεια που παράγεται από την αξιοποίηση του ανέμου (στους ανεμόμυλους, στα ιστιοφόρα κτλ.). *~ διάβρωση*: ΓΕΩΛ διάβρωση των πετρωμάτων από τη δράση του ανέμου.

Η λ. ανάγεται στον Αίολο, θεό των ανέμων.

αίρεση η: ❶ ΕΚΚΛ θρησκευτική διδασκαλία ή δοξασία που παρεκκλίνει από τα καθιερωμένα δόγματα μιας θρησκείας και καταδικάζεται από τους επίσημους φορείς της: *Τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες παρουσιάστηκαν πολλές ~*. ❷ (γενικ.) κάθε θεωρία που αποκλίνει από τις απόψεις που είναι καθιερωμένες ως ορθές στη φιλοσοφία, στην επιστήμη κτλ.: *Ο τροτσκισμός θεωρήθηκε ~ από τους ορθόδοξους κομμουνιστές*. ❸ [επίσ.] επιφύλαξη, σε εκφρ. όπως: *υπό την ~*: με την προϋπόθεση: *Η πρότάσή του έγινε δεκτή ~ της εξεύρεσης χρημάτων*. **υπό ~:** σε εκκρεμότητα: *Η δήλωση τίθεται ~ μέχρι να οριστικοποιηθεί*. **αιρετικός -ή -ό. αιρετικά** (επίρρ.). **αιρετός -ή -ό:** [επίσ.] αυτός που εκλέγεται: *~ άρχοντας*.

Η λ. *αίρεση* προέρχεται από το ΑΕ *αίρωμαι* «εκλέγω, επιλέγω» και αρχικά σήμαινε «επιλογή», σημ. που περιορίστηκε στη συνέχεια στη σημ. «επιλογή διαφορετικού δόγματος» και τελικά «απόκλιση από τα καθιερωμένα».

αίρω -ομαι • αόρ. ήρα, παθ. αόρ. ήρθην: [επίσ.]

❶ (μτβ.) καταργώ, κάνω κτ να μην ισχύει: *Λέγεται ότι θα αρθεί η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων*. ❷ παθ. σηκώνομαι, στην έκφρ. *αίρωμαι στο ύψος των περιστάσεων*: ανταποκρίνομαι με επιτυχία σε όσα απαιτούν οι περιστάσεις. **άρση η:** ❶ ανύψωση, σήκωμα: *~ των χειρών*. *~ βαρών*: ΑΘΛ αγώνισμα στο οποίο ο αθλητής σηκώνει βάρη με συγκεκριμένες κινήσεις: *παγκόσμιος πρωταθλητής της ~*. ❷ κατάργηση: *η ~ της μονιμότητας*.

Από το ΑΕ *αίρω* «σηκώνω, ανυψώνω». Με προθέσεις σχηματίζει σύνθετα όπως: *εξαίρω, καθαίρω, ανεξάρτητος, συνάρτηση* κτλ.

αισθάνομαι: = νιώθω ❶ (μτβ.) αντιλαμβάνομαι μέσω των αισθήσεων: *Αισθάνθηκα κάτι κρύο στην πλάτη*. *~ δίψα*. ❷ (μτβ.) έχω κπ συναισθημα: *Δεν αισθάνεσαι αγωνία για τα αποτελέσματα*. ❸ (μτβ.) έχω την ικανότητα να αντιλαμβάνομαι: *Η γιαγιά δεν ~ όσα γίνονται γύρω της*. ❹ (μτβ.) έχω την εντύπωση, νομίζω: *~ ότι κάτι μου κρύβεις*. ❺ (μτβ.) προαισθάνομαι, διαισθάνομαι: *~ ότι κάτι δυσάρεστο θα συμβεί*. ❻ (αμτβ., + κατηγ.) βρίσκομαι σε ορισμένη σωματική ή ψυχική κατάσταση: *~ καλά / περίεργα / χαρούμενος / ξένος*.

αίσθημα το: ❶ ΨΥΧ η εντύπωση που δημιουργείται από ερέθισμα που επιδρά στα αισθητήρια νεύρα: *το ~ του ψυχούς / του πόνου / της πείνας*. ❷ συναισθημα: *Τον κατευθύνουν τα ~ του*. ❸ αντίληψη για κτ ή ευαισθησία σχετικά με κτ: *το ~ της ευθύνης*. *το κοινό περί δικαίου ~*. ❹ το ερωτικό συναισθημα και (συνεκδ.) το ταίρι: *Παντρεύτηκαν από ~*. *Συνάντησε ένα παλιό της ~*. **αισθηματικός -ή -ό. αισθηματίας ο:** άνθρωπος ευαίσθητος, με έντονα συναισθήματα, τρυφερός ή εκδηλωτικός.

αίσθηση η: ❶ καθεμιά από τις λειτουργίες με τις οποίες αντιλαμβανόμαστε τα ερεθίσματα: *η ~ της γεύσης / όρασης / ακοής / όσφρησης / αφής*. **χάνω τις αισθήσεις μου:** λιποθυμώ. **έκτη ~:** η ικανότητα να προβλέπει κπ διαισθητικά τι πρόκειται να συμβεί. ❷ ικανότητα να αντιλαμβάνεται κανείς κτ: *η ~ του χώρου / του χιούμορ*. ❸

αιμοδότης
αιμοδοτικός → αιμοδότης
αιμοδότρια → αιμοδότης
αιμορραγία
αιμορραγικός → αιμορραγία
αιμορραγώ → αιμορραγία
αίνιγμα
αινιγματικά → αίνιγμα
αινιγματικός → αίνιγμα
αινιγματικότητα → αίνιγμα
άιντε → άντε
αιολικός¹
αιολικός²
αίρεση
αιρετικά → αίρεση
αιρετικός → αίρεση
αιρετός → αίρεση
αίρω
αισθάνομαι
αίσθημα
αισθηματίας → αίσθημα
αισθηματικός → αίσθημα
αίσθηση
αισθητά → αίσθηση
αισθητήριο → αίσθηση
αισθητήριος → αίσθηση
αισθητικά → αισθητική¹

αισθητική¹

αισθητική²

αισθητικός → αισθητική²

αισθητικός¹ → αίσθηση

$$\underset{0}{\text{αισθητικός}} \underset{1}{\text{ζ}} \underset{3}{\text{ς}} \rightarrow \underset{0}{\text{αισθητική}} \underset{2}{\text{ή}}$$

αισθητικὸς³ → αισθητικῆ²
αισθητικὸς → αἰσθητικὸς

αίσθητος → αίσθηση
αἴσιμα → αἴσιμος

αισιόδοξα $\rightarrow$ αισιόδοξις
αισιόδοξα $\rightarrow$ αισιόδοξις

αισιοδοξία → αισιοδοξία
αισιολοξία

αλσιόδοξος → αλσιδοξία

αισιοδοξία → αισιοδοξία
αισιοδοξώ → αισιοδοξία

αἰσιος

αισίως → αίσιος

αίσχος

αισχρά → αισχρός

αισχρογέρδεια

σχροκερδής → αισχροκέρ-

ΔΕΙΛΑ
ΑΙΣΙΟΔΟΣ

αισχροδότηση → αίσχρος

αποχρηστικά → αποχρησ
αίτημα → αίτηση

αίτηση

αιτία

αιτιακός → αιτία

αίτιο → αιτία

αιτιολόγηση → αιτιολογώ

αιτιολογία → αιτιολογώ

αιτιολογικός → αιτιολογώ

η υποκειμενική εντύπωση που σχηματίζει κα-
νείς για κτ: *Το ταξίδι στη στεριά μου δίνει ~*
ασφάλειας. ④ εντυπωσιασμός από κτ απροσ-
δόκητο: *Όσα είπε προκάλεσαν μεγάλη ~ στο*
ακροατήριο. **αισθητήριος -α -ο:** αυτός που έχει
σχέση με τις αισθήσεις: ~ *νεύρα / όργανα.* **αι-**
σθητήριο το: ① καθένα από τα όργανα των αι-
σθήσεων: *Τα μάτια είναι το ~ της όρασης.* ②
ικανότητα για προβλέψεις, για καιρίες επιλο-
γές ή για κρίση = αίσθηση, διαίσθηση: *Το ~ του*
κοινού είναι αλάνθαστο. **αισθητός -ή -ό:** ① αυ-
τός που γίνεται αντιληπτός με τις αισθήσεις: *Η*
έκρηξη έγινε ~ σε μεγάλη έκταση. = αντιληπτός.
② (μτφ.) αυτός που είναι σημαντικός ή έντο-
νος, ώστε να τον καταλαβαίνουμε: ~ *βελτίωση*
του καιρού. ≠ ανεπαίσθητος. **αισθητά** (επίρρ.
στη σημ. 2): *Η ποιότητά τους είναι ~ κατώτε-*
ρη. **αισθητικός¹ -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με
τις αισθήσεις: ~ *νεύρο.*

αισθητική¹ η: ❶ φιλος κλάδος της φιλοσοφίας που ασχολείται με το ωραίο, ιδίως στην καλλιτεχνική δημιουργία. ❷ η ιδιαίτερη φιλοσοφική θεωρία κάποιου ή κάποιων για το ωραίο ή για την τέχνη: η ~ του Πλάτωνα/του Καντ. ❸ ο ιδιαίτερος καλλιτεχνικός τρόπος έκφρασης: η ~ της Αναγέννησης. ❹ το αποτέλεσμα της εφαρμογής των κανόνων της αισθητικής σε ένα αντικείμενο ή σε έναν χώρο: η ~ των κτιρίων. **αισθητικός²-ή -ό**: αυτός που έχει σχέση με την αισθητική¹: ~ αγωγή/αξία/συνκίνηση. **αισθητικά** (επίρρο.).

αισθητική² η: η επιστήμη που ασχολείται με τον κάλλωπισμό του προσώπου ή του σώματος: *ινσιτιούτο αισθητικής*. **αισθητικός** ο, η: πρόσωπο που έχει ειδικευτεί επιστημονικά στην αισθητική περιποίηση του προσώπου και του σώματος του ανθρώπου: *Πήγα στην ~ για καθαρισμό προσώπου*. **αισθητικός³ -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με την αισθητική²: *~ χειρουργική*.

αισιοδοξία η: ❶ η τάση να βλέπει κανείς τον κόσμο ή τα γεγονότα από την ευχάριστη πλευρά τους, καθώς και η πεποίθηση ότι όλα θα έχουν ευνοϊκή έκβαση ≠ απαισιοδοξία: *Τον έχουν έρθει τόσες ατυχίες, και όμως διατηρεί την ~ του.* ❷ φιλοσοφική άποψη σύμφωνα με την οποία ο κόσμος είναι ο καλύτερος δυνατός και καθετί οδηγεί προς το καλό = οπτιμισμός ≠ πεσιμισμός. **αισιόδοξος -η -ο:** ❶ (για πρόσ.) αυτός που χαρακτηρίζεται από αισιοδοξία ≠ απαισιόδοξος. ❷ αυτός που έχει ή εμπνέει ελπιδοφόρα προοπτική: ~ πρόβλεψη/άποψη. **αισιόδοξα** (επίρρ.). **αισιοδοξώ:** ❶ (μτβ.) έχω την

πεποίθηση ότι κτ θα έχει θετική έκβαση = ελπίζω, ευελπιστώ: ~ ότι θα κερδίσει τη δίκη. ② (αμτβ.) έχω αισιόδοξη διάθεση: Οι γιατροί ~ για την πορεία του ασθενούς.

αίσιος -α -ο: αυτός που έχει θετική κατάληξη ή οδηγεί σε θετικό αποτέλεσμα = ευτυχισμένος, καλός: ~ τέλος, **αίσια** & **αισίως** (επίρρ.).

αίσχος το: ❶ ντροπή που οφείλεται σε ανήθικη, άδικη ή κακή πράξη: *Οι οπαδοί διαμαρτύρονταν για το ~ της διατησίας.* ❷ συνήθ. πληθ. ανήθικες πράξεις = αισχροτήτα, αδιαντροπιά, χυδαιότητα: *Μάθαμε για τα αίσχη σου.* ❸ (συνεκδ.) κτ πολύ κακό από ηθική ή αισθητική άποψη: *Το βιβλίο ήταν ~!* ❹ (ως επιφ.) για δήλωση αποδοκιμασίας: *Το κοινό όρθιο φώναζε «~! ~!».*

αισχροκερδεια η: η επιδίωξη υπερβολικού κέρδους με παράνομα ή ανήθικα μέσα = κερδοσκοπία: Με την έλλειψη λαχανικών λόγω του παγετού παρουσιάστηκαν στην αγορά κρούσματα ~. **αισχροκερδής** -ής -ές. σχ. **αγενής**.

αισχροός -ή -ό: αυτός που προσβάλλει την ηθική και την αξιοπρέπεια: Ξεστόμιζε ~ βροσιές.
αισχροά (επίρρ.). **αισχροότητα** η.

αίτηση η: επίσημη γραπτή αναφορά σε υπηρεσία, με την οποία ζητείται κτ (ικανοποίηση νόμιμου δικαιώματος, πιστοποίηση στοιχείων κτλ.), και (συνεκδ.) το τυποποιημένο έντυπο στο οποίο αυτή διατυπώνεται γραπτά: *Υπέβαλε ~ για έκδοση πιστοποιητικού γέννησης. Πάρτε μια ~ και συμπληρώστε την!* **αίτημα** το: κτ που ζητάει κπ με επίσημο τρόπο, προφορικά ή γραπτά: *Ο υπουργός υποσχέθηκε ότι θα ικανοποιήσει τα δίκαια αιτήματα των απεργών.* = απαίτηση, διεκδίκηση. **αιτούμαι** • μόνο στον ενστ.: [επίσ.] (μτβ.) ζητώ: *Αιτούμαι αδείας.* **αιτών** ο, **αιτούσα** η: [επίσ.] πρόσωπο που ζητά κτ σε επίσημο έγγραφο: *Ο ~ υπογράφει στο κάτω μέρος της σελίδας.*

αίτια η: ❶ κάθε ενέργεια, γεγονός ή φαινόμενο από το οποίο απορρέει ένα αποτέλεσμα = αίτιο: ~ για την απουσία της ήταν μια αρρώστια. ❷ (καταχρ.) ό,τι προβάλλεται ως αιτία = αφορμή, πρόφαση: Ψάχνει ~ για καβγά. ❸ η ευθύνη για κτ κακό, καθώς και (συνεκδ.) το πρόσωπο που έχει την ευθύνη: Μου ρίχνεις άδικα την ~ για κτ που δεν έχω κάνει. **αίτιος** ο: πρόσωπο που έχει προκαλέσει ένα γεγονός συνήθως δυσάρεστο: ~ του δυστυχήματος ήταν ο οδηγός του φορτηγού. = υπαίτιος, υπεύθυνος, ένοχος. **αίτιο** το = αιτία. **αιτιώδης** -ης -ες. σχ. **αγενής**.